

Podnikání jednoho z manželů ve vztahu ke společnému jmění manželů

Hana Lednická

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana LEDNICKÁ**
Studijní program: **B 6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**

Téma práce: **Podnikání jednoho z manželů ve vztahu ke společnému jmění manželů**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Popište stávající právní úpravu se zaměřením na problematiku podnikání jednoho z manželů ve vztahu ke společnému jmění manželů.

II. Praktická část

- Vyhledejte konkrétní případy týkající se zadaného tématu a proveďte rozbor zjištěných kladů a záporů.
- Na základě provedené analýzy navrhněte řešení stávajících nedostatků.

Závěr

Rozsah práce: **cca 40**
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- [1] DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozš. vyd. Praha: ASPI, 2007. 252 s. ISBN 978-80-7357-262-4.
[2] RABAN, P. et. al. Obchodní zákoník. 5. dopl. vyd. Praha: EUROUNION, 2007. 776 s. ISBN 80-7317-060-4.
[3] ŠTĚPÁNOVÁ, S. Společné jmění manželů a podnikání. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2006. 215 s. ISBN 80-251-1161-X.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Bohumil Vrána**
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
Datum zadání bakalářské práce: **6. dubna 2010**
Termín odevzdání bakalářské práce: **21. května 2010**

Ve Zlíně dne 6. dubna 2010

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

prof. RNDr. René Wokoun, CSc.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 24.5.2010

.....
Kdwinika'

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předmětem mé práce je problematika společného jmění manželů v souvislosti s podnikáním manželů.

V první části své práce se zaměřím na vývoj majetkového uspořádání mezi manžely a uvedu teoretické informace, které považuji za podstatné pro dané téma.

V praktické části se pokusím na uvedených rozsudcích a příkladech vyzdvihnout hlavní problémy při vypořádání společného jmění manželů. Především bych ráda poukázala na majetek, z kterého mohou být věřitelé uspokojeni v případě vyhlášení konkurzu na manžela podnikatele, jestliže manželé nemají upraven předmět společného jmění manželů. Uvedu i výčet zákonných možností, jak lze takovým rizikům předcházet. Na závěr své práce navrhu zlepšení, jež by dle mého názoru přispěla k jednoduššímu a rychlejšímu vypořádání společného jmění manželů.

Klíčová slova: společné jmění manželů, modifikace rozsahu, zánik SJM, vypořádání SJM, ochrana nepodnikajícího manžela, třetí osoby.

ABSTRACT

The subject of my work is the joint property of spouses in connection with the business of the spouses. In the first part I'll focus on the development of property arrangements between husbands and bring the theoretical information they consider relevant to the topic. The practical part will try to set examples and judgments highlight the main problems in the joint property settlement. Above all I would like to point to the assets of which may be satisfaction of creditors in case of bankruptcy of the entrepreneur husband when the couple are not regulated the subject of the joint property of spouses. I will bring the list of legal possibilities, how can such risks. At the conclusion of my work will suggest improvements that would, in my view, contributed to a simpler and speedier settlement of joint property of spouses.

Keywords: community property, extent of modification, termination of the joint property of spoust, joint property settlement, protection of non-business spouse, other parties.

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce panu Judr. Bohumilu Vránovi za jeho trpělivost, cenné rady a ochotu pomoci při psaní mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VÝVOJ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	13
1.1 SPOLEČENSTVÍ STATKŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	13
1.2 ZÁKON O PRÁVU RODINNÉM	14
1.3 BEZPODÍLOVÉ SPOLUVLASTNICTVÍ MANŽELŮ	15
2 VZNIK SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	17
3 PŘEDMĚT SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	18
3.1 MAJETEK PATŘÍCÍ DO SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	18
3.2 MAJETEK VÝLUČNÝ.....	19
3.2.1 Majetek získaný dědictvím.....	19
3.2.2 Majetek získaný darem.....	19
3.2.3 Majetek nabytý za majetek ve výlučném vlastnictví.....	19
3.2.4 Majetek sloužící k osobní potřebě.....	20
3.2.5 Ostatní výlučný majetek	20
3.3 ZÁVAZKY	20
3.3.1 Závazky vyloučené ze společného jmění manželů.....	21
4 MODIFIKACE ROZSAHU SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	23
4.1 MODIFIKACE UZAVŘENÍM SMLOUVY MEZI MANŽELY	23
4.1.1 Smlouva o zúžení společného jmění mezi manžely.....	23
4.1.2 Vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství	24
4.1.3 Smlouva uzavřená budoucími manžely.....	24
4.2 MODIFIKACE PROVEDENÁ SOUDEM	25
5 SJM A PODNIKÁNÍ	26
5.1 SOUHLAS S POUŽITÍM SPOLEČNÉHO MAJETKU K PODNIKÁNÍ	26
5.2 ZÚŽENÍ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ SOUDEM	27
5.3 ROZDĚLENÍ PŘÍJMŮ Z PODNIKÁNÍ MEZI MANŽELY	27
5.4 PRINCIP OCHRANY TŘETÍCH OSOB.....	27
5.4.1 V případě exekuce.....	28
6 ZÁNİK A VYPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	29
6.1 ZÁNİK MANŽELSTVÍ A ZÁNİK SJM	29
6.1.1 Smrt manžela.....	29
6.1.2 Rozvod manželství	30
6.2 ZÁNİK SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ ZE ZÁKONA	30
6.2.1 Prohlášení konkurzu.....	31
6.2.2 Propadnutí majetku	32

6.3	FORMY VYPOŘÁDÁNÍ SJM	32
6.3.1	Dohoda mezi manžely	32
6.3.2	Soudní rozhodnutí	33
6.3.3	Zákonná domněnka	33
II	PRAKTICKÁ ČÁST	34
7	SOUDNÍ SPOR O NEMOVITOST	35
7.1	ROZHODNUTÍ KRAJSKÉHO SOUDU	36
7.2	ROZHODNUTÍ VRCHNÍHO SOUDU	37
7.3	VERDIKT NEJVYŠŠÍHO SOUDU	38
7.4	ZHODNOCENÍ.....	39
8	VYPOŘÁDÁNÍ POHLEDÁVKY	42
8.1	VYPOŘÁDÁNÍ SOUDEM PRVNÍHO STUPNĚ.....	42
8.2	ROZHODNUTÍ NEJVYŠŠÍHO SOUDU	43
8.3	ZHODNOCENÍ.....	44
9	DALŠÍ MOŽNÉ PROBLÉMY PŘI VYPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	46
10	STATISTICKÉ INFORMACE	48
10.1	PŘEHLED PRAVOMOCNÝCH ROZHODNUTÍ SOUDŮ PODLE DRUHU SPORŮ V SJM	48
10.2	PŘEHLED PRAVOMOCNÝCH ROZHODNUTÍ SOUDŮ PODLE DRUHU SPORŮ V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH	49
10.3	PŘEHLED O DÉLCE SOUDNÍHO ŘÍZENÍ ODE DNE PODÁNÍ DO DNE PRÁVNÍ MOCI PODLE DRUHU SPORŮ	51
11	NÁVRHY DE LEGE FERENDA.....	54
11.1	ZVEŘEJŇOVÁNÍ MODIFIKACÍ A SOUHLASŮ S PODNIKÁNÍM.....	54
11.2	PŘESNĚJI UPRAVIT OCHRANU NEPODNIKAJÍCÍCH MANŽELŮ	54
11.3	UPŘESNIT POJEM MÍRA PŘIMĚŘENÁ MAJETKOVÝM POMĚRŮM MANŽELŮ	55
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	58
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	60
	SEZNAM TABULEK.....	61
	SEZNAM GRAFŮ	62
	SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Společné jmění manželů je institut, který upravuje majetkové vztahy mezi manžely. V platnost vstoupil dne 1.8.1998. Do té doby se úprava společného majetku manželů řídila institutem bezpodílového spoluvlastnictví manželů. K nové právní úpravě se přistoupilo z důvodů rozvoje podnikání a potřeby dalších úprav majetku manželů. Společné jmění manželů, stejně jako bezpodílové spoluvlastnictví manželů, může vzniknout pouze mezi mužem a ženou dnem uzavření manželství. Tímto dnem tedy vzniká společné jmění manželů a majetek získaný během manželství podléhá této zákonné úpravě. Jsou stanovena pravidla pro vlastnictví a spravování věcí, příjmů i dalšího majetku nabytého během manželství. Je vymezeno rozdělování zisků z podnikatelské činnosti, práva a povinnosti manželů při užívání společného majetku k podnikání. Dále jsou upraveny i příjmy z oddělených majetků manželů, které spadají do společného jmění manželů. Ve větší míře bylo nezbytné ochránit věřitele podnikajících manželů a zároveň zde byla tendence k větší ochraně i manželů nepodnikajících. Základní údaje o úpravě společného jmění manželů obsahuje občanský zákoník. Ve spojitosti SJM s podnikáním se využívá i znění insolvenčního zákona. Ten v § 268 – § 276 upravuje účinky prohlášení konkurzu na společné jmění manželů. Jednotlivé paragrafy udávají platnost smluv o modifikacích předmětu společného jmění manželů uzavřených mezi manžely nebo zdůvodňují roli insolvenčního správce při vypořádávání společného majetku manželů z důvodu konkurzu.

Ve své praktické části se pak pokouším upozornit na problémy, které mohou manželům vzniknout při vypořádání společného majetku. Zejména, jestliže rozhodnutí o rozdělení majetku ovlivní i další osoby ve vztahu k manželům. Při vypořádání majetku nesmějí být práva třetích osob zkrácena.

Platná právní úprava nedovoluje manželům během manželství zrušit společné jmění manželů, ale dává jim možnosti úprav jeho rozsahu. Mohou se tak chránit v případě podnikání jednoho z manželů před plněním závazků vzniklých z podnikání. V závěru své práce uvádím několik svých návrhových řešení, která bych doporučila zahrnout do další úpravy občanského zákoníku. Jedná se o opatření, která by mohla usnadnit a zrychlit vypořádávání společného jmění manželů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

1.1 Společenství statků v českých zemích

Všeobecný zákoník občanský, zkratka ABGB, německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, **byl základem občanského práva v habsburské monarchii**. Všeobecný občanský zákoník byl vyhlášen 1. června 1811 patentem císaře Františka I. s platností pro všechny země rakouského císařství, vyjímaje země koruny uherské. [17]

Zákoník obsahoval 1502 paragrafů a byla zde upravena problematika jak smluv svatebních, dědických smluv a závětí, tak i darovacích. Manželský svazek mohl vzniknout pouze církevním obřadem. [3]

Platil zde **princip odděleného majetku nebo ideálního spoluvlastnictví**. Pokud však manželé chtěli, mohli si smluvně založit majetkové společenství pod názvem společenství statků podle ustanovení §1233 – 1236. Takové společenství se nedalo během manželství zrušit. [3]

Společenství statků mezi manžely bylo užíváno zpravidla jen pro případ smrti. Poskytovalo manželovi právo na polovinu toho, co tu zůstane po smrti druhého manžela ze statků, které byly navzájem učiněny předmětem společenství. Vztahovalo-li se společenství na celé jmění, odečetly se, dříve než se provedlo rozdělení, všechny dluhy bez výjimky. Mělo-li však společenství za předmět pouze přítomné, nebo pouze budoucí jmění, v takovém případě se odečetly jen dluhy, které byly vynaloženy ve prospěch společného jmění. U nemovitého jmění, muselo být právo druhého manžela ke společenství zapsáno do veřejných knih. Takový zápis však nemohl být k újmě věřitelům na statku dříve zapsaným. **Pokud z takové společenství vznikly manželům závazky vůči třetím osobám, zodpovídali za ně stejně a společně. V českých zemích zákoník, s malými obměnami, platil až do roku 1950.** [1]

V zákoníku je upraven také pojem věno a obvěnění. Věno byl majetek, který se odevzdával manželovi, buď manželkou, nebo jejími rodiči. Obvěnění bylo to, co ženich nebo někdo třetí poskytoval nevěstě k rozmnožení věna. Po dobu trvání manželského společenství, náleželo požívání věna i jeho přírůstků muži. Vyplývalo to ze vztahu nadřazenosti muže vůči ženě. Byly-li věnem hotové peníze, postoupené pohledávky nebo věci užitelné, náleželo muži plné vlastnictví. Podle zákona připadlo věno po smrti mužově jeho manželce a zemřela-li před ním, pak dědili manželčini dědici. [18]

V pochybnosti platila domněnka, že jmění nabyt manžel. Pokud tomu manželka neodporovala, platila i právní domněnka, že svěřila muži, jako svému zákonnému zástupci, správu svého volného jmění. Jak jsem uvedla, muž byl manželčin zákonný zástupce, zastupoval ji jak ve věcech běžných tak i soudních. V nutných případech mohla být manželovi správa jmění odňata. Naproti tomu byl i on oprávněn učinit přítrž nepořádnému hospodářství své manželky. [18]

Společenství jmění mezi manžely zanikalo jak smrtí jednoho z manželů, tak i konkursem kteréhokoli z manželů. Dělení společného jmění bylo vypořádáno jako při smrti.

Byl-li prohlášen konkurs na majetek manžela, měla manželka právo žádat, aby její věno bylo vůči věřitelům zajištěno. Dále byla oprávněna požadovat, v případě prohlášení konkursu, vdovský plat. Nebyl-li smluven, tak mohla zažádat o požívání svého věna.

V případě, že se prokázalo, že manželka měla na úpadku manžela taktéž vinu, připadlo její jmění do konkursu také. [18]

1.2 Zákon o právu rodinném

Po politických událostech v roce 1948 byly majetkové vztahy mezi manžely v Československu vyčleněny z předmětu úpravy občanského práva. Byly přeřazeny do nově vzniklého práva rodinného. **Byl přijat zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb., který nabyt účinnosti dne 1. ledna 1950. Tímto zákonem byl zaveden institut zákonného majetkového společenství manželů.** [5]

Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb. vycházel z Ústavy 9. května., kde bylo výslovně zdůrazněno, že ženy požívají stejných práv jako muži. Žena tedy přestala být považována za nezpůsobilou ke správě vlastního jmění. Manželství přestalo být svátostí. Bylo zakázáno provádět církevní sňatkové obřady před občanským uzavřením sňatku. [1]

Nová ustanovení vycházela ze zásady, že jmění, které měli oba manželé již před uzavřením manželství, se po uzavření manželství nestává jeho součástí, ale je stále samostatným majetkem každého z manželů. **Veškeré jmění, kterého nabyt kterýkoli z manželů během doby trvání manželství, se stalo jměním společným. Takovému majetku se říkalo získaný majetek a ten tvořil zákonné majetkové společenství manželů.** Až na věci, které byly výslovně vyloučeny, tedy jmění nabyt dědictvím, darem, nebo věci sloužící k osobní potřebě nebo výkonu povolání. Do získaného majetku se řadil i výnos ze samostatného

majetku manželů a všechny majetkové přírůstky (zisk dosažený z prodeje části samostatného majetku převyšující cenu původní, výhry na los, odměny za mimořádné výkony). [4] Zákonná úprava zahrnovala majetek, který byl nabytý za trvání manželství v době účinnosti zákona, tj. od 1.1.1950. Majetek nabytý před účinností zákona do majetkového společenství zahrnován nebyl. **Možnost stanovení jiného rozsahu jmění jim společného byla možná ve formě soudního zápisu, později formou notářského zápisu.** [1]

Z majetkového společenství vyplývala potřeba umožnit věřitelům, např. jen jednoho z manželů, aby svoje pohledávky mohli uspokojit ze společného jmění. Nerozlišovalo se, zda tato pohledávka vznikla před uzavřením manželství, nebo později. V takovém případě byla možnost žádat o zrušení společenství. [1]

Při rozvodu se přihlíželo k vině manželů na rozvodu a přičinění každého z nich na získání majetku. Přitom faktická péče o domácnost a rodinu se rovnala výdělečné činnosti. [1]

1.3 Bezpodílové spoluvlastnictví manželů

Právní úprava majetkových vztahů byla r. 1964 přenesena z práva rodinného zpět do občanského zákoníku. V něm jsou upraveny i jiné majetkové vztahy mezi manžely. Zejména společné užívání bytů a pozemků, jakož i dědické právo. [1]

Občanský zákoník z tohoto roku vyjádřil majetkové vztahy mezi manžely v právní formě bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patřilo vše, co mohlo být předmětem osobního vlastnictví a co bylo nabyto některým z manželů za trvání manželství. Až na věci získané před uzavřením manželstvím a věci získané dědictvím, nebo darováním během doby trvání manželství. Dále byly vyloučeny i věci, které skutečně sloužily osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů. [3]

Pohledávky a dluhy vzniklé za trvání manželství do bezpodílového spoluvlastnictví manželů nepatřily. Řadily se do jiného společného majetku manželů. Vztah mezi manžely a vztah manželů k třetím osobám nebyl nikde samostatně upraven. [3]

V r. 1982 byl přijat zákon č. 131/1982 Sb. Ten pro vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů nově zavedl **zákonnou domněnku**. Pokud nebylo do tří let od zániku manželství bezpodílové spoluvlastnictví vypořádáno, platilo, že výlučným vlastníkem movitých věcí se stal ten z manželů, který je k tomuto datu jako vlastník užíval pro svou potřebu.

Ohledně ostatních věcí platilo, že se manželé stali podílovými spoluvlastníky. Touto novelou byla také přeměněna dosavadní absolutní neplatnost právních úkonů týkajících se jiných než běžných záležitostí na neplatnost relativní. [3]

Na základě rozhodnutí soudu mohlo být zrušeno, nebo znovu obnoveno majetkové společenství mezi manžely, i během trvání manželství. Zánikem manželství zaniklo i bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Pro vypořádání se nevytyčovalo kritérium viny na rozvodu.

2 VZNIK SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Vznik společného jmění manželů je spjat se vznikem manželství. Tento typ spoluvlastnictví může tedy vzniknout pouze mezi manžely. Je tak vyloučena možnost vzniku SJM mezi druhem a družkou, nebo mezi partnery stejného pohlaví. Ke vzniku společného jmění je však za doby trvání manželství třeba nabytí majetku za určitých podmínek.

SJM, ve většině případů, zaniká až spolu se zánikem manželství. Společné jmění manželů není nijak ovlivněno tím, že manželé žijí odděleně, nebo že se nevidají, či dalšími skutečnostmi. **Je tu však i výjimka, kdy se vznikem manželství nevzniká SJM. Dle insolvenčního zákona je to situace, kdy je na jednoho z manželů vyhlášen konkurs.** Úpadci a jeho manželé se odkládá vznik společného majetku až ke dni zániku účinků prohlášení konkurzu. A to i tehdy, jestliže manželé nabývají věci způsobem, kterým se za běžných podmínek do společného jmění nabývá. [4]

Platná právní úprava umožňuje odložení vzniku SJM až ke dni zániku manželství. To by mělo za důsledek, že by manželé nabývali po dobu manželství majetek jen do výlučného vlastnictví, s výjimkou věcí tvořících běžné vybavení společné domácnosti. [5]

Institut společného jmění platí od 1.8.1998. Pro manželství uzavřená před tímto dnem platil Institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů. **Dnem platnosti společného jmění manželů došlo k přeměně dosavadní právní úpravy na novou.** Všechny podnikatelské aktivity se k tomuto datu nově staly součástí společného jmění manželů. Pokud manželé neměli uzavřenou dohodu o modifikaci rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví manželů. [4]

3 PŘEDMĚT SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Zákonný rozsah společného jmění manželů je vymezen v ustanovení §143 obč. zák. V prvním odstavci tohoto paragrafu je uveden obecný výčet věcí, majetkových práv, ale i závazků, které jsou ze zákona řazeny do společného majetku manželů. Druhý odstavec uvedeného paragrafu je pro nás důležitější. Souvisí s podnikáním jednoho z manželů. V případě, že se jeden z manželů stane za trvání manželství společníkem obchodní společnosti, členem družstva, či držitelem akcií společnosti, neopravňuje to druhého manžela k účasti v této společnosti. I když se finanční hodnota akcií, či obchodního podílu, do majetku SJM zahrnuje. [5, 3]

Občanský zákoník upřednostňuje společný majetek manželů před výlučným vlastnictvím manželů. V této souvislosti také uvádí, že pokud není prokázán opak, majetek i závazky nabyté v době trvání manželství, tvoří společné jmění manželů. [2]

Z uvedeného plyne, že nastanou-li pochybnosti, dává se přednost zařazení majetku do společného jmění manželů, tzv. právní domněnka společného jmění manželů. Manželé však mají možnost rozsah SJM přizpůsobit tak, aby jim co nejvíce vyhovoval, nebo je dle potřeby ochránil. Manželé mezi sebou mohou uzavřít smlouvu. V té mohou svůj majetek zúžit, nebo rozšířit. I při zúžení předmětu společného majetku musí společné jmění manželů tvořit při nejmenším alespoň majetek spadající do běžného vybavení domácnosti.

3.1 Majetek patřící do společného jmění manželů

Do společného jmění manželů řadíme majetek nabytý za trvání manželství. Nerozlišuje se, zda byl majetek získán některým z manželů nebo jimi oběma. [8]

Konkrétně do společného majetku zahrnujeme všechny vyplácené příjmy, tj. mzdy, prémie, odměny, příjmy z dohod o pracovní činnosti apod. Zahrnují se zde i autorské honoráře. Navíc sem patří i příjmy, které plynou některému z manželů z jeho výlučného majetku, např. nájemné z nemovitosti, která je v jeho výlučném vlastnictví. [5]

Do 1. srpna 1998 narážela praxe v Institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů na řadu nedostatků. To se snažili zákonodárci vyřešit Institutem společného jmění manželů. Novou úpravou tak došlo ke změně rozsahu majetku spadajícího do SJM. **Součástí předmětu společného majetku se nově staly všechny podnikatelské aktivity a majetek sloužící k výkonu podnikání.** Např. vybavení dílny, akcie aj. **Kromě věcí a práv zahr-**

nujeme do společného jmění manželů i závazky vzniklé za dobu trvání manželství oběma manželům, nebo jen jednomu z nich. [7]

3.2 Majetek výlučný

Jedná se o majetek, který nespadá do společného jmění manželů, ale je ve vlastnictví pouze jednoho z nich. Tento výlučný majetek může podnikající manžel vložit do svého podnikání a nemá to vliv na nabývání výsledků z této činnosti do SJM. Pokud použije podnikající manžel svůj výlučný majetek na nákup obchodního podílu, hodnota tohoto podílu bude i nadále patřit pouze do jeho odděleného vlastnictví. Ovšem užitky z tohoto majetku v podobě vyplaceného zisku naopak budou součástí SJM.

3.2.1 Majetek získaný dědictvím

Ustanovení, že majetek získaný dědictvím, patří do výlučného majetku, se vztahuje jak na dědění ze zákona, tak i ze závěti. Tedy ani závětní zůstavitel nemůže jít proti §143 obč. zák. a nemůže svojí vůlí odkázat majetek do SJM manželů. Ani kdyby dědili oba manželé, nelze zařadit majetek do SJM. V takovém případě by manželé tento majetek nabýli do podílového spoluvlastnictví. A to buď podle podílu stanoveného v závěti, nebo ideální polovinou. [7, 5]

3.2.2 Majetek získaný darem

Darovaný majetek také spadá do majetku výlučného. Vždy záleží na vůli dárce. Pokud chce darovat oběma manželům, tak se jako u majetku zděděného, stávají podílovými spoluvlastníky. [5]

U darování mezi manžely navzájem musí darovaná věc pocházet z výlučného vlastnictví jednoho z manželů. Pak se takový majetek dostává do výlučného vlastnictví druhého manžela. Pokud však jeden z manželů koupí ze svých příjmů druhému manželu parfém, nejedná se o skutečné darování. Ale o darování v rámci nakládání se společným jměním. [4]

3.2.3 Majetek nabytý za majetek ve výlučném vlastnictví

Jestliže měl manžel před uzavřením manželství na bankovním účtu finanční hotovost a po uzavření manželství se rozhodne za tuto částku koupit např. kuchyňskou linku, bude tato

linka patřit do jeho výlučného vlastnictví. Pokud by však cena kuchyňské linky převyšovala hotovost v jeho výlučném vlastnictví a on by použil na doplacení částky peníze ze SJM, spadala by věc v takovém případě do předmětu společného jmění manželů. [5]

3.2.4 Majetek sloužící k osobní potřebě

Jedná se o věci, které slouží výhradně jednomu z manželů a byly alespoň z části pořízeny z prostředků SJM. Většinou sem náleží ošacení, šperky aj. Problematické by mohlo být odlišení věci osobní potřeby od věci, ve které jsou zhodnoceny nebo uloženy finanční prostředky. Jedná se především o hodnotné šperky. **V rozhodování, co je nebo není věc sloužící k osobní potřebě, je také třeba zvážit přiměřenost hodnoty takové věci k majetkovým poměrům manželů.** [7]

Dříve byly součástí osobní potřeby i věci sloužící manželovi podnikateli k podnikání. Tato majetková úprava se však zavedením společného jmění manželů, jak jsem již zmínila, přehodnotila. Je to z důvodu, kdy určité věci, např. automobil, využívaný pro podnikatelskou činnost může sloužit i k rodinným účelům. [2]

3.2.5 Ostatní výlučný majetek

Do odděleného majetku manželů se řadí věci nabyté před uzavřením manželství nebo věc nabytá jedním z manželů v rámci předpisů o restituci. Odděleným majetkem jsou taktéž díla podle autorského zákona, která smrtí autora zanikají. Bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění řadí zákon do této kategorie, protože se to týká výhradně jednoho z manželů. Obecně se zde řadí i věci, které občan nabýt nemůže. Jde o věci, které mohou být ve vlastnictví pouze státu.

3.3 Závazky

Přijetím zákona č. 91/1998 Sb. dochází k velkým změnám právní úpravy majetkových vztahů. **V § 143b obč. zák. se do společného jmění manželů, oproti předchozí úpravě, řadí i závazky vzniklé během trvání manželství. Tato změna je důležitá především ve spojitosti s podnikáním jednoho manžela a uspokojováním pohledávek ze strany věřitelů.** V rámci podnikatelské činnosti se uzavírají často úvěrové, či leasingové smlouvy na nákup majetku potřebného k provozování podnikání. Podnikatel se tak zavazuje dodavate-

lům zaplatit za dodaný materiál apod. Pokud nedošlo mezi manžely k modifikaci rozsahu SJM, tak se takto vzniklé závazky řadí do společného jmění manželů. [2]

To znamená, že za takto vzniklé závazky ručí i druhý nepodnikající manžel. Ačkoli o jejich uzavření nemusel nic vědět. Nastane-li situace, kdy manžel podnikatel, není schopen dostát svých závazků, ručí se za splnění těchto závazků jak výlučným majetkem podnikatele, tak i společným jměním manželů, či výlučným majetkem druhého manžele.

Závazek spadající do společného jmění manželů musí vzniknout za trvání manželství a musí být převzat jedním nebo oběma manžely. [4]

Závazky, které vznikly manželům za trvání manželství před 1.8.1998, se nově staly součástí společného jmění manželů. [3]

3.3.1 Závazky vyloučené ze společného jmění manželů

V případě, že nejde o závazek spadající do společného jmění manželů, odpovídá za jeho splnění manžel, který závazek převzal. Za splnění závazku odpovídá veškerým svým majetkem, jak výlučným, to je majetek získaný dědictvím, darem, majetek sloužící k osobní potřebě aj., tak i majetkem ve společném jmění obou manželů. Majetek ve společném jmění je i majetkem manžela dlužníka. Proto i tímto společným majetkem manžel dlužník odpovídá. Ovšem druhý manžel má k tomuto majetku stejné vlastnické právo. Z pohledu nedlužného manžela je tak výkon rozhodnutí zásah i do jeho majetkových práv. Sám totiž není dlužníkem. Přesto je postižen i jeho majetek. Toto ustanovení slouží především jako ochrana třetích osob. Jinak by byl dlužník přímo veden tomu, jak se vyhnout plnění závazků věřitelům. **Občanský soudní řád s účinností od 1.1.2001 stanovuje, že výkon rozhodnutí na majetek patřící do SJM lze nařídit i jde-li o vydobytí závazku, který vznikl během manželství jen jednomu z manželů. [4]**

První skupinu závazků, spadajících do kategorie jen jednoho manželů, tvoří závazky vzniklé z výlučného majetku jednoho z manželů. Druhou vyloučenou skupinou závazků jsou ty, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Za podmínky, že tento závazek převzal pouze jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela, pak závazek do společného jmění manželů nespadá. Za jeho splnění odpovídá manžel, který takový závazek uzavřel, svým výlučným majetkem i majetkem, který spadá do společného jmění manželů. [3]

Zvážení, zda se jedná o závazek spadající do SJM, nebo zda jej do tohoto majetkového společenství začlenit již nelze, je v praxi poměrně problematické. Zákon o tom, jak posuzovat přiměřenost závazku nic bližšího nestanovuje. Takové určení je však zásadní jak pro manžele, tak pro věřitele, kteří se splnění závazků domáhají. [4]

Z praxe lze při výkladu pojmu míra majetkové přiměřenosti doporučit, aby se přihlédlo k účelu, za jakým byl závazek převzat. Měl by být odlišně posuzován případ, kdy byl závazek převzat k rekonstrukci společného bytu od případu, kdy závazek vznikl v souvislosti s koupí luxusní věci, která je nad majetkové poměry manželů. [3]

4 MODIFIKACE ROZSAHU SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Manželé mají možnost využít zákonem povolenou formu změny rozsahu společného jmění manželů. Děje se tak formou smlouvy uzavřené mezi manžely a notářsky ověřenou. Manželé mohou využít rozšíření předmětu společného jmění manželů, např. chtěli-li do společného majetku zařadit konkrétní věc nabytou před vznikem manželství jedním z manželů. Další varianta, běžnější, je zúžení předmětu SJM. Tuto variantu doporučuji především v případě, kdy je jeden z manželů nebo oba podnikatelsky aktivní. Mohou tak ochránit majetek druhého nepodnikajícího manžela i rodiny. [2]

V případě, kdy usiluje o zúžení rozsahu společného jmění manželů pouze jeden z manželů a druhý nesouhlasí, může v takovém případě na návrh jednoho z manželů rozhodnout o modifikaci soud. K takovému návrhu musí být ze strany žadatele závažné důvody. [4]

V právní praxi se zákonem povolená možnost modifikací rozsahu majetkového společenství manželů ujala. Praxe manželům připouští i opakovanou možnost uzavření, zrušení nebo změnění stávající smlouvy, opět formou notářského zápisu. Tato možnost se týká i úpravy rozsahu SJM soudním rozhodnutím. Zde však může rozšířit rozsah zpět pouze soud. [5, 3]

4.1 Modifikace uzavřením smlouvy mezi manžely

Jak už jsem se zmínila, manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. **Mohou změnit jak rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, tak těch, které již tvoří jejich společné jmění.** [3]

4.1.1 Smlouva o zúžení společného jmění mezi manžely

Tuto právní úpravu bych doporučila především v případě, kdy je jeden z manželů podnikatelem. **Předmětem takové smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky.** Velmi praktické je vyloučení věcí sloužících jednomu z manželů k podnikání. Zároveň tak budou z předmětu SJM vyloučeny i všechny závazky a pohledávky s podnikáním související. **Ovšem ani tato právní úprava nám nemusí zaručit adekvátní ochranu v případě exekuce.** [7]

Uzavřením smlouvy o zúžení SJM se vyloučený majetek vypořádá a dále jej užívá a spravuje jen výlučný vlastník. Manželé se mohou domluvit a vyloučit ze společného majetku i konkrétní věci nebo pohledávky. Takovým příkladem by mohlo být vyloučení nemovitosti ze společného jmění manželů. Aby nebylo možné institut společného jmění manželů prakticky zrušit, zavedl zákon nový pojem, a to věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Z koncepce SJM plyne, že tyto věci by vždy měly být manželům společné. [5]

4.1.2 Vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství

Ze zákona mají manželé také možnost uzavřením smlouvy ve formě notářského zápisu **vyhradit zcela nebo částečně vznik společného jmění manželů až ke dni zániku manželství. Opět až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti.** Do doby zániku manželství nabývají manželé majetek výlučně do svého odděleného vlastnictví. Samostatný majetek si spravuje každý manžel zvlášť podle obecných ustanovení. Takové ujednání, podle mě, není nejlepší zejména z pohledu nepodnikajícího manžela, který je tímto připraven o zisk z podnikatelských aktivit podnikajícího manžela. [5]

Zakoupí-li manželé nějaké věci z prostředků podnikajícího manžela a z části z prostředků nepodnikajícího manžela, budou tyto věci v jejich spoluvlastnictví. V praxi je časté, že manželka ze svých finančních prostředků obstarává věci pro běžné vedení domácnosti a manžel pak kupuje věci, které představují určitou investici. V takovém případě, by při zániku manželství získal vše manžel. [4]

Pokud by manželé částečně vyhradili vznik SJM až k zániku manželství, mohlo by být součástí takové smlouvy ujednání o rozšíření či zúžení SJM. Jestliže se manželé na takové úpravě rozsahu společného majetku shodnou, mohou jej užívat i spravovat společně. [7]

4.1.3 Smlouva uzavřená budoucími manžely

Novela obč. zák. č. 91/1998 Sb., účinná od 1.8.1998, umožňuje i budoucím manželům **uzavřít smlouvu o změně rozsahu budoucího společného jmění manželů.** Mají tak neprodleně se vznikem manželství vyjasněna vlastnická práva a práva na užívání a správu takového majetku. **Předmětem této smlouvy může být vše, co může ze zákona tvořit společný majetek.** Její sepsání se využívá nejčastěji v případě, kdy jeden z manželů podniká. Je zde upřesněno budoucí rozdělení dosahovaného zisku. Např. 40% zisku dosahova-

ného podnikajícím manželem může být z předmětu společného jmění manželů vyloučeno a zbylých 60% zisku tam může náležet. Kdyby taková smlouva uzavřena nebyla, po sňatku by všechen zisk, i z podnikání, patřil do společného jmění manželů. Smlouva musí být podepsána oběma manžely a notářsky ověřená. Účinnosti tato smlouva nabývá až sňatkem snoubenců a tedy vznikem SJM. [7]

4.2 Modifikace provedená soudem

Zakotvením institutu společného jmění manželů do občanského zákoníku nemůže soud úplně zrušit svým rozhodnutím existenci společného majetku. Vydaným rozhodnutím může zúžit společné jmění až na věci, tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti (§ 148 odst. 1 a 2).

Soud může vynést rozsudek o zúžení rozsahu SJM v případě, jestliže jsou pro to důležité důvody. Soud zde musí rozhodnout na základě posouzení konkrétního případu. **Jedná se o situace, kdy by další existence SJM byla v rozporu s dobrými mravy.** Např. manžel je alkoholik, gambler aj. Tyto závislosti mají vliv na zmenšování společného majetku. Na zúžení v tomto případě není právní nárok, ale soud posoudí danou situaci. [7]

Právní nárok na zúžení SJM vydáním rozsudku vzniká v případě podnikatelské činnosti jednoho z manželů. Za podmínky, že je prokázána existence oprávnění k podnikatelské činnosti, tak je soud povinen rozsudek o zúžení SJM vydat. Návrh na takové zúžení rozsahu SJM v důsledku podnikání může podat kterýkoli z manželů i proti vůli druhého manžela. Základním kladem tohoto ustanovení je, že pokud podnikání jednoho z manželů směřuje ke špatnému konci, nepodnikající manžel je chráněn. Ovšem situace není jednoznačná v situaci, kdy je na podnikajícího manžele vyhlášen konkurz. A také v případě vymáhání věřitelů, dohodou nesmí být jejich práva dotčena. [5]

K zúžení dochází právní mocí soudního rozhodnutí. Takto zúžené SJM může být zpět rozšířeno pouze rozhodnutím soudu. Nestačí uzavření smlouvy mezi manžely.

5 SJM A PODNIKÁNÍ

Podnikající manžel může představovat pro druhého nepodnikajícího manžela a pro majetkové společenství riziko. Proto je zde několik právních možností poskytujících ochranu nepodnikajícímu manželovi. [3]

5.1 Souhlas s použitím společného majetku k podnikání

Pokud se jeden z manželů rozhodl podnikat, může majetek ve společném jmění použít v případě, kdy mu k tomu dá druhý manžel souhlas. Dle § 146 obč. z., stačí udělit souhlas při prvním použití majetku ve společném jmění manželů nebo jen jeho části. Zákon nevyžaduje udělení souhlasu v písemné podobě. Stačí, když je vysloven ústně. Pojem první použití majetku není zákonem blíže upřesněn. Lze tedy akceptovat názor, že jde o použití majetku k soustavné činnosti. Ta je prováděna samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Pokud je součástí společného jmění manželů nemovitost, může být zahrnuta do obchodního majetku pouze u jednoho z manželů. [3]

V případě, že nepodnikající manžel svolí použitím majetku k podnikání, je pak zcela na manželovi podnikateli, jak s těmito penězi nebo majetkem naloží.

Souhlas druhého manžela není třeba, pokud manžel vloží do podnikání majetek, jenž má ve svém výlučném vlastnictví, nebo v případě, kdy mají manželé svůj majetek modifikovaný a manžel podniká jen s touto částí. Zisk plynoucí z podnikání se stává součástí společného jmění manželů. [3]

V případě, že druhý manžel nechce bez vážných důvodů souhlasit s použitím společného majetku k podnikání, musí manžel podat návrh na zúžení rozsahu SJM k soudu. Jestliže soud shledá manželem uváděné důvody za oprávněné, žalobě vyhoví. Po vypořádání části společného jmění, kterou manželé vyňali z SJM, může již každý s majetkem, který mu připadl, podnikat. V tomto případě zisk z podnikání nespadá do společného jmění manželů. [3]

Obchodní zákoník v platné právní úpravě stanovuje, že součástí obchodního rejstříku je i sbírka listin. V ní musí být založen doklad o souhlasu druhého nepodnikajícího manžela s použitím majetku ve společném jmění k podnikání. Musí zde být i smlouvy o změně rozsahu SJM, nebo o výhradě jeho vzniku k datu zániku manželství a další

smlouvy související s majetkem ve společném jmění manželů. Souhlas manžela s využitím společného majetku k podnikání může být jak ústní, tak i písemný. Z textu zákona ovšem vyplývá, že doklad o souhlasu může být jen písemný. Pokud takový souhlas nebude ve sbírce listin založen, může to vést k vytvoření domněnky, že takový souhlas dán nebyl. Tato povinnost je však uložena jen podnikatelům zapsaným v obchodním rejstříku. Na ostatní se nevztahuje. [3]

Pokud souhlas nebyl dán, je právní úkon ve smyslu § 145 odst. 2 obč. z. relativně neplatný. Této neplatnosti se může dovolat ten, kdo je tímto dotčen. [8]

5.2 Zúžení společného jmění manželů soudem

Zde platí stejné zásady a důvody, jaké jsou uvedeny v kapitole 4.2 - Modifikace provedená soudem.

5.3 Rozdělení příjmů z podnikání mezi manžely

K tomu nám § 148 odst. 3 obč. z. říká, že pomáhá-li nepodnikající manžel druhému manželovi, **zisk plynoucí z takové podnikatelské činnosti je mezi ně rozdělen** na základě písemné smlouvy. Pokud taková smlouva sepsána nebyla, rozdělí se příjmy rovným dílem. [2]

České právo nepovoluje uzavření pracovního poměru mezi manžely.

5.4 Princip ochrany třetích osob

Jak jsem již zmínila, manželé mají možnost uzavřít mezi sebou smlouvu o zúžení společného jmění manželů, aby ochránili majetek nepodnikajícího manžela a rodiny. Takové zúžení může udělat i soud, nebo se může vyhradit vznik SJM až ke dni zániku manželství. Těchto modifikací je hojně využíváno především ve spojitosti s podnikáním jednoho z manželů. Je to z důvodu, aby závazky vzniklé z podnikání nebyly hrazeny z celého společného jmění manželů nebo dokonce i z výlučného majetku druhého manžela. I když všechny změny rozsahu společného jmění manželů musí být uzavřeny formou smlouvy a notářsky ověřené, nemusí být ze zákona veřejnosti známy.

Proto v případě, kdy se na ně chce podnikající manžel vůči třetím osobám odvolávat, musí prokázat, že byl těmto osobám obsah takto uzavřených smluv znám už při vzniku jejich pohledávky vůči podnikajícímu manželovi. [4]

V případě exekuce však nemusí ochránit nepodnikajícího manžela ani zúžení majetku.

Pro ochranu třetích osob je zde ještě tzv. právní domněnka. Pokud nejsou manželé schopni prokázat, že majetek nepatří do společného jmění manželů, pokládá se takový majetek za součást společného majetku. [7]

5.4.1 V případě exekuce

V § 269 odst. 1 písm. a), b), c) insolvenčního zákona, zákonodárce na ochranu věřitelů stanovuje, že některé smlouvy o modifikaci předmětu SJM uzavřené mezi manžely až po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, jsou neplatné. V případě podání insolvenčního návrhu věřitelem, se stávají neplatné poté, co nastaly právní účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, jestliže soud rozhodl o prohlášení konkursu. Konkrétně se jedná o smlouvy o zúžení a smlouvy, kdy se součástí společného jmění manželů nově stal majetek, do té doby výlučně ve vlastnictví úpadce. [2]

§ 270 odst. 2 dále uvádí, že část společného majetku, kterou manžel užíval k podnikatelské činnosti, spadá vždy do majetkové podstaty. Všechny majetek ve společném jmění manželů spadá do majetkové podstaty v případě předlužení společného jmění manželů. Zasahuje to tedy i do majetku druhého nepodnikajícího manžela. [7]

6 ZÁNİK A VYPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Společné jmění manželů zaniká podle § 149 odst. 1 zánikem manželství. Vzhledem k tomu, že nás ale zajímá vazba SJM na podnikání jednoho z manželů, budou možnosti zániku manželství rozšířeny o další případy spojené s podnikáním. A to i bez vazby na zánik manželství. Např. v případě konkurzu, ať již z důvodu insolvence nebo z důvodu předlužení podnikajícího manžela. [7]

Aby mohlo být společné jmění vypořádáno, je třeba zjistit, komu co náleží. Po zániku společného jmění manželů nabývá každý z manželů majetek již jen do svého výlučného vlastnictví. [4]

6.1 Zánik manželství a zánik SJM

Zánik manželství je nejčastějším důvodem zániku SJM. **Manželství může zaniknout buď smrtí jednoho z manželů, případně i obou.** Nebo také prohlášením jednoho nebo obou manželů za mrtvé. V případě úmrtí jednoho z manželů se bude majetek rozdělovat v rámci dědického řízení. Do majetku mrtvého manžela spadá i část majetku patřící do společného jmění manželů. Proto musí nejprve dojít k zániku a vypořádání společného majetku.

Dalším důvodem zániku manželství je rozvod. Manželé už spolu nechtějí žít v manželství a spravovat i užívat majetek nabytý za trvání manželství. Musí tedy také dojít k rozdělení jejich společného majetku.

6.1.1 Smrt manžela

Smrt musí konstatovat vždy lékař. Na základě ohledání mrtvého vystaví úmrtní list. Soud má naproti tomu právo prohlásit fyzickou osobu za mrtvou, je-li nezvěstná a lze-li se zřetelům ke všem okolnostem usoudit, že již nežije. V případě, že by se zjistilo, že je nezvěstný naživu, soud toto rozhodnutí zruší. Ani zrušením rozhodnutí se však neobnoví zaniklé manželství a v tom případě ani společné jmění manželů. **Manželství i společné jmění zaniká a bude se vypořádávat ke dni nabytí právní moci rozhodnutí, ve kterém je uveden den smrti. Vypořádání majetku pozůstalého proběhne před soudem v dědickém řízení.** [7]

6.1.2 Rozvod manželství

V tomto případě proběhne vypořádání podle obecných ustanovení § 149 občanského zákoníku. Z toho plyne, že majetek patřící do SJM je nutné po zániku manželství vypořádat.

Rozsah majetku společného jmění manželů a jeho hodnota se posuzuje ke dni zániku manželství.

Vypořádání majetku ve společném jmění manželů se řídí několika pravidly. Na prvním místě stojí požadavek, aby **podíly obou manželů na majetku patřícím do SJM byly stejné**. Manželé se však mohou dohodnout o jiném rozdělení. Taková dohoda je možná a nemůže být napadnuta třetí osobou, pokud není takovou dohodou postižen věřitel. Bude-li rozhodovat o rozdělení majetku ve společném jmění soud, je jeho povinností zajistit, aby podíly obou manželů byly stejné s přihlédnutím k dalším pravidlům. [3]

Další pravidlo se týká závazků ve společném jmění manželů. Ty jsou manželé povinni plnit rovným dílem. Při rozdělování majetku je třeba respektovat vůli manželů. Až když se nedohodnou, postupuje se dle dalších pravidel. [7]

Kromě toho je třeba přihlížet i k **potřebám nezletilých dětí**, které jsou často postiženy rozvodem rodičů, jak z psychického hlediska, tak i materiálně. Těchto potřeb je třeba se ze strany manželů dovolávat. U rodiče, kterému budou děti svěřeny do péče, by tak měla připadnout zejména nemovitost, kde s dětmi bydlí, pokud je taková nemovitost součástí společného jmění manželů. Z movitých věcí by měl rodič získat věci, které dětem slouží. Mohl by to být i automobil, pokud je využíván k vození dětí do školy či do zájmových činností. Aby byl v takové situaci zachován odpovídající podíl na SJM i druhému manželovi, může být uložena určitá finanční částka, kterou musí manžel, který se stará o děti druhé manželovi vyplatit do jeho výlučného vlastnictví. Takové finanční vyrovnání může probíhat i formou pravidelných splátek. [7]

Na závěr se přihlíží tomu, jak se který z manželů staral o rodinu a jak se zasloužil o nabytí a udržení SJM. [7]

6.2 Zánik společného jmění manželů ze zákona

Během manželství může zaniknout SJM pouze na základě existence zákonem stanovených skutečností. **Zánik společného jmění manželů je vázán na rozhodnutí soudu**, nikoli na

základě smlouvy mezi manžely. Případy, kdy zaniká SJM v době trvání manželství jsou následující.

6.2.1 Prohlášení konkurzu

Dle insolvenčního zákona, § 268 odst. 1 **dochází k zániku společného jmění manželů okamžikem vyvěšení usnesení o prohlášení konkurzu na úřední desce soudu.** Podnikatel může být v úpadku buď ve formě insolvence, nebo ve formě předlužení, popřípadě z obou těchto důvodů. [7]

Zákon tímto řešením sleduje ochranu třetích osob, kterým umožňuje postihnout majetek manžela dlužníka. Ochrání to i manžela úpadce, který díky vypořádání majetku ve společném jmění manželů neručí svojí částí. [3]

Majetek, který byl používán k podnikání, na které bylo vyhlášeno konkurzní řízení, musí dle stávající úpravy připadnout do konkurzní podstaty. A to i v případě, kdy manželé podnikají společně, neboť tyto manželé podnikají se stejnými věcmi. Tím pádem v takové situaci musí skončit podnikání i druhý manžel. Budou mu totiž odebrány prostředky, které jsou k podnikání zapotřebí. Majetek, v případě prohlášení konkurzu, vypořádává většinou soud. Ovšem i manželé mají právo uzavřít dohodu o vypořádání zaniklého společného jmění manželů. Manžela úpadce zde však zastupuje insolvenční správce. Dohoda takto uzavřená je platná, pokud ji insolvenční soud schválí. [4]

Pokud část majetku, s kterou úpadce podnikal, tvoří převážnou část společného jmění manželů, spadá celá tato část do předmětu konkurzní podstaty. Druhému manželovi se tak pohledávka uznává také za předpokladu, že rozsah SJM nebyl notářsky ověřenou smlouvou upraven. [4]

Zánikem majetkového společenství mezi manžely, při prohlášení konkurzu na jednoho z manželů, se zajišťuje jistá míra ochrany pro nepodnikajícího manžela. Zákon neobsahuje výslovné ustanovení, ovšem soudní praxe došla k závěru, že i na nepodnikajícího manžela by měl připadnout poměrný díl závazků. A to ta část společného jmění manželů, z které měl nepodnikající manžel prospěch. Např. závazek nabytý na koupi nemovitosti, nemovitost se v takovém případě stala součástí společného majetku a navýšila jeho rozsah. Protože však závazek úpadcem splněn nebyl, měl by být v tomto případě uhrazen ze SJM. [4]

6.2.2 Propadnutí majetku

SJM ze zákona zaniká soudním výrokem o propadnutí majetku některého z manželů. Ať už se jedná o úplné či částečné propadnutí majetku. Soud tak může učinit vzhledem ke spáchanému trestnému činu nebo poměrům pachatele. **O vypořádání SJM v tomto případě rozhoduje soud.** Z propadnutí majetku jsou však vyloučeny věci, jež potřebuje odsouzený k uspokojování životních potřeb. Dále také majetek, který potřebuje pro péči, výživu a výchovu osob, o které je povinen ze zákona pečovat. Zánik SJM je v tomto případě kvůli ochraně druhého manžela. Ze strany manžela nebo jiných osob, o jejichž výživu nebo výchovu jde, je možnost domáhat se pomocí stížnosti podané k soudu, za účelem vyloučení určitých věcí ze společného jmění manželů. **Trestem tak není postižen veškerý společný majetek manželů, ale jen ta část, které po vypořádání případně odsouzenému manželovi.** [4, 7]

6.3 Formy vypořádání SJM

Mezi zánikem a vypořádáním společného jmění může uplynout i delší doba. Zvláště, pokud se manželé nemohou dohodnout, nebo v případě že podají návrh na vypořádání společného jmění k soudu a řízení se nedaří ukončit. V tomto čase mají oba manželé právo majetek užívat, spravovat i řešit otázku jeho výnosů. [3]

Občanský zákoník přímo uvádí způsoby vypořádání společného jmění manželů.

6.3.1 Dohoda mezi manžely

Dohoda o vypořádání SJM mezi manžely musí mít od 1.8.1998 vždy **písemnou formu.** Tato **dohoda se uzavírá jak při zániku SJM, tak i v případě modifikací rozsahu společného jmění mezi manžely nebo v případě rozhodnutí soudu o zúžení rozsahu SJM.** Pokud jsou manželé ochotní a schopní se mezi sebou rozhodnout, mohou si majetek rozdělit dle svého společného uvážení. Ovšem musí brát zřetel na zákonné ustanovení, že práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena. Souvisí to s ochranou třetích osob. To by byla situace, kdy by byl majetek vypořádán výrazně nerovnoměrně. **V případě, že se manželé neshodnou na vypořádání společného jmění manželů ohledně veškerého majetku, lze uzavřít částečnou dohodu a o zbytku se soudit.** Dohoda se běžně platně uzavírá až po zániku manželství a tedy i společného jmění manželů. [5]

V případě zániku SJM z důvodu smrti jednoho z manželů, nebo jeho prohlášení za mrtvého, nelze tuto dohodu uzavřít. [3]

6.3.2 Soudní rozhodnutí

V situaci, kdy se manželé nejsou schopni dohodnout o vypořádání, musí podat návrh na vypořádání k soudu. **Soudní spory o vypořádání společného jmění jsou dlouhodobá a nákladná záležitost.** Není ani výjimkou, že náklady řízení a právního zastoupení přesáhnou hodnotu vysouzeného majetku. Přičemž v okamžiku právní moci rozsudku může mít majetek mnohem nižší hodnotu, než ke dni zániku manželství. [5]

Soud rozhoduje dle kritérií, která jsem uváděla v kapitole 6.1.2 – Rozvod manželství. Manželé by vypořádáním společného jmění neměli svůj majetek obohacovat, ale ani zmenšovat. Opět musí být zajištěna, již několikrát zmíněná, ochrana třetích osob, jestliže jsou součástí vypořádávaného majetkového společenství závazky manželů vůči věřitelům.

V praxi je také velmi složitá otázka realizace zápočtů. Jejich cílem je navrátit do společného majetku to, co bylo vynaloženo na ostatní majetek některého z manželů, např. na opravu domku, automobilu, které má ve výlučném vlastnictví. [7]

6.3.3 Zákonná domněnka

Zákonná nevyvratitelná domněnka se uplatní **v případě, kdy nedošlo k vypořádání společného majetku dohodou do tří let od zániku společného jmění manželů. V této lhůtě ani nebyl podán návrh na vypořádání soudem.** Zde proběhne vypořádání na základě zákonné domněnky. Ta nám ohledně movitých věcí říká, že si každý z manželů nechá ze společného jmění manželů to, co využívá pro svou potřebu. Ostatní movité věci, které nejsou žádným z rozvedených manželů užívány, se stanou jejich společným majetkem. Manželé k nim budou mít podílové spoluvlastnictví. U nemovitých věcí se přistupuje také k podílovému spoluvlastnictví mezi manžely, přičemž podíly obou spoluvlastníků jsou shodné. Totéž se v přiměřené míře vztahuje i na ostatní majetková práva, pohledávky a závazky. [5]

Třetí osoby jsou povinny takové vypořádání manželů respektovat. Zákon třetím osobám nepřiznává právo podat před uplynutím tříleté lhůty k soudu návrh na vypořádání společného jmění manželů, vůči nimž mají pohledávku. [4]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 SOUDNÍ SPOR O NEMOVITOST

V této části své práce bych ráda poukázala na situace, které mohou nastat při vypořádání společného majetku manželů. Jsou to případy komplikované a často náročné i z časového hlediska. O to složitější je, když se vypořádává i majetek vzniklý z podnikání nebo závazky nabyté během manželství. V dané problematice se často mohou lišit i výroky soudů jednotlivých úrovní.

První spor, který analyzuji, se týká vypořádání společného jmění manželů soudem, v případě vyhlášení konkurzního řízení na podnikajícího manžela. [19]

Podmínkou pro vypořádání soudem je, aby zaniklé nebo zúžené společné jmění manželů nebylo již rozděleno dohodou účastníků ani zákonnou domněnkou. Společný majetek je vždy vypořádán podle právní úpravy platné v době zániku manželství a soud jedná jen o věcech, které účastníci učiní předmětem sporu. Vypořádány mohou být veškeré věci ve společném jmění manželů, nebo pouze majetek, práva a závazky, které manželé učinili předmětem řízení. Soud nemůže do předmětu řízení začlenit další věci oproti návrhu manželů.

V tomto případě úpadce se žalovanou žijí v manželském vztahu a majetkové poměry mají upraveny institutem společného jmění manželů. **Manželé za dobu trvání manželství neuzavřeli žádnou smlouvu o modifikaci rozsahu předmětu společného jmění manželů. Rozsah společného jmění manželů nebyl upraven ani soudním rozhodnutím. [19]**

Na majetek manžela úpadce byl dne 12.2.1999 vyhlášen konkurs. Prohlášení o konkursu má mimo jiné i ten účinek, že jím zaniká úpadcovo společné jmění manželů. To zaniká ke dni vyhlášení konkursu. Oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů přechází v případě konkursu z úpadce na insolvenčního správce. Ten zastupuje úpadce i před soudem. [19]

V případě vyhlášení konkursu je třeba vypořádat jak společné jmění již dříve zaniklé, ale stále nevypořádané, tak i společný majetek, jehož rozsah byl upraven smlouvou o změně rozsahu společného jmění manželů, pokud také ještě nedošlo k řádnému vypořádání. Soud bude vypořádávat z majetku a závazků či pohledávek k tomuto datu nabytých.

V situaci těchto manželů se jedná o zánik společného jmění manželů bez návaznosti na zánik manželství. To i nadále trvá.

Úpadce se zadlužil vůči 31 věřitelům, v celkové výši 29.943.915,95,- Kč. Vypořádání majetku manželů bude vykonávat soud. Ten musí rozhodnout, která část majetku spadá do výlučného majetku úpadce či jeho manželky a která aktiva či pasiva tvoří společný majetek. Dále **musí být definitivně vymezen rozsah majetku konkurzní podstaty úpadce**. V případě vyhlášení konkursu na jednoho z manželů, není výjimkou zahrnutí celého majetku ve společném jmění manželů do majetkové podstaty. [19]

7.1 Rozhodnutí krajského soudu

O vypořádání majetku rozhodoval krajský soud v Praze. Ten po provedeném dokazování dospěl k závěru, **že sporným bodem v majetkovém vypořádání manželů je pouze to, komu má být přikázána do vlastnictví nemovitost čp. 3230**. Ostatní aktiva měla po provedeném dokazování jasné rozdělení. Stejně tomu tak bylo i v podobě pasiv na finančních účtech manželů. [19]

Přestože manželé podnikali, nevyužili možnosti úpravy rozsahu společného jmění manželů. Přitom na základě platné úpravy občanského zákoníku, spadají do společného jmění i závazky vzniklé oběma nebo jednomu z manželů za trvání manželství.

Na základě toho krajský soud stanovil, **že do vypořádání je nutné zahrnout i závazky nynějšího úpadce** vzniklé z provozu lékárny. Přestože žalovaná tvrdí, že neměla tušení o výši manželových závazků. [19]

Nicméně zákon v takových případech jasně říká, že závazky jsou součástí předmětu společného jmění manželů. Pouze **v případě, že by jeden z manželů převzal závazky v neúměrné výši majetkovým poměrům rodiny, bez vědomí druhého manžela, by se mohly závazky z předmětu společného jmění manželů vyloučit**. Tyto další okolnosti je třeba individuálně prokázat a posoudit. V praxi se ukázalo, že **soudy při rozhodování velmi dbají na účel, za kterým byly závazky převzaty**. Zda byly prostředky vypůjčeny na koupi luxusní věci, nepřiměřené majetkovým poměrům manželů, nebo zda se jednalo o finanční prostředky potřebné na opravu stávajícího majetku.

Další, co měl krajský soud rozhodnout, byl způsob vypořádání domu čp. 3230. Nemovitost je součástí společného jmění manželů. **Úpadce, ale i jeho manželka, v této nemovitosti podnikají**. Soud rozhodl, že **je-li jeden z manželů úpadcem, nelze nemovitost ve spo-**

lečném jmění vypořádat příkázáním do společného jmění manželů. V takovém případě bude spadat do vlastnictví úpadce. [19]

Do majetkové podstaty je zahrnut majetek k uspokojení dlužnickových věřitelů. **Pokud na vypořádání úpadcových dluhů nestačí jeho majetek, zahrne se do konkurzní podstaty i majetek ve společném vlastnictví dlužníka a jeho manžela.** Je zřejmé, že tato úprava mluví v neprospěch nepodnikajícího manžela, chrání především práva třetích osob.

S verdiktem krajského soudu v Praze nebyla žalovaná spokojena. Využila tedy možnosti odvolání proti rozhodnutí krajského soudu.

7.2 Rozhodnutí Vrchního soudu

K odvolání žalované Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 22. října 2003 uvedl, že výchozím bodem úvah o vypořádání společného jmění manželů musí být zjištění masy do něj náležejícího majetku. [19]

Odvolací soud ve svém rozhodnutí ohledně vypořádání úpadcových závazků souhlasil s výrokem prvního soudu. Nedal tak v odvolání žalované za pravdu. Odůvodnil to naproti tomu tím, že se prokázalo, že **žalovaná souhlasila, aby společný majetek byl zatížen zástavami zajišťujícími uvažované úvěry jejího manžela, které měly dosáhnout hodnoty až 31 miliónů Kč. Společně s ním tyto možné dluhy i zajišťovala.** Na základě toho soud usoudil, že žalovaná byla s výší závazků srozuměna. Veškeré závazky tak podle soudu patřily do společného jmění manželů. [19]

Podle skutkových zjištění, aktiva společného jmění manželů dosahovala částky necelých 14 miliónů Kč. Oproti tomu, strana pasiv společného jmění manželů dosáhla výše, již zmíněných, 29 miliónů Kč. Proto bylo odvolacím soudem rozhodnuto, že dle zákona připadá i na žalovanou necelých 7 miliónů Kč aktiv, zatížených více než 14,5 milióny Kč pasiv. [19] Z důvodu vyšších pasiv ve společném jmění manželů tak při vypořádání nepřipadají aktiva na žádného z manželů.

Další součástí odvolání byla **žádost žalované, aby jí do výlučného vlastnictví byla příkázána nemovitost č.p. 3230.** O té soud prvního stupně rozhodl, že bude součástí předmětu společného jmění manželů. Odvolací soud se v otázce příkázání nemovitosti odvolal na znění zákona o konkurzu a vyrovnání. Zde bylo uvedeno, že ta část, se kterou dlužník pod-

nikal, se souhlasem druhého manžela, spadala při vypořádání společného jmění manželů vždy do majetkové podstaty. [19]

Platná právní úprava dále říká, že tvoří-li nemovitost podstatnou součást konkurzní podstaty, která nepostačuje k úhradě úpadcových dluhů, přikáže se nemovitost do výlučného vlastnictví úpadce, a tedy do majetkové podstaty. Tento postup slouží k ochraně třetích osob, v našem případě věřitelů.

Daná nemovitost by mohla být z předmětu společného jmění manželů vyloučena a jejím vlastníkem by mohla být při vypořádání určena pouze manželka úpadce. Ovšem za podmínky, že by poskytla do společného majetku odpovídající finanční náhradu.

Co se týkalo vypořádání movitých věcí a finančních prostředků, zde oba účastníci souhlasili s rozhodnutím soudu prvního stupně. Odvolací soud nechal tuto část rozhodnutí beze změny. Rozhodnutí krajského soudu v Praze tak v tomto rozsahu nabylo již právní moci. [19]

Žalovaná podala proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé včasné dovolání. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu. Přípustnost dovolání je upravena v občanském soudním řádu. [19]

7.3 Verdikt Nejvyššího soudu

Manželka úpadce podala dovolání k Nejvyššímu soudu, jelikož nebyla spokojena s rozhodnutími soudů nižších. Opět kritizovala výklad v souvislosti s výrokem o přikázání domu čp. 3230. Dovolatelce se nelíbily ani závěry soudů nižších stupňů o společných závazcích. Ty vycházely podle dovolatelky ze zjevně nesprávných skutkových zjištění.

Nejvyšší soud dal dovolatelce za pravdu a také shledal úvahy soudů nižších jako nesprávné. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu nebylo správné posouzení věci odvolacím soudem. A to především, co do argumentů, na nichž spočívá závěr o přikázání nemovitostí do výlučného vlastnictví úpadce. [19]

Otázku, zda žalovaná byla ochotna akceptovat manželovo zadlužení formou poskytnutých úvěrů, nelze v praxi posuzovat odděleně od účelu, za kterým byl úvěr přijat. Měl-li být úvěr poskytnut za účelem nákupu společných nemovitostí, jak tvrdí žalovaná, byl takto přidělený souhlas určitě jiný, než kdyby šlo o souhlas se splácením závazku vzniklých z podnikání úpadce. **Odvolací soud by tedy měl jistě určit, za jakým účelem**

byly závazky vzaty. Pokud by měly být závazky takto vzniklé určeny do výlučného vlastnictví úpadce, z důvodu, že jejich rozsah přesahoval míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, tak zde není podstatná výše nesplaceného zůstatku. **Zásadní je zjištění, o jak vysoké závazky šlo v době, kdy takovými závazky společné jmění manželů bylo zatíženo.** [19]

S přihlédnutím k výše uvedeným důvodům Nejvyšší soud rozhodnutí v plném rozsahu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. [19]

7.4 Zhodnocení

V tomto případě dochází k zániku a s tím spojenému potřebnému vypořádání společného jmění manželů v roce 1999, tedy již podle nové úpravy majetkového vypořádání. Majetek, který patřil do bezpodílového spoluvlastnictví manželů se tak k 1.8.1998 stal majetkem společného jmění manželů. A závazky vzniklé před 1. srpnem 1998 se staly nově součástí společného jmění manželů.

Dle mého názoru z výroku NS vyplývá, že **rozsudky soudů nižších stupňů zrušil z důvodů špatného odůvodnění obou soudů.** Nikoli proto, že by se s jejich rozsudky neztotožňoval.

Závazky ve výši cca 29 milionů, kterými je úpadce vázán, oba soudy určily jako součást společného jmění manželů. V názoru na rozdělení se tak shodly, lišily se však jejich argumenty. V uvedeném případě, by i podle mého názoru, měli být ze závazků odpovědní oba manželé společně a stejnými díly. Nezáleží na tom, že je vzal na sebe sám úpadce. Protože do předmětu společného jmění manželů spadají závazky, které vznikly některému z manželů nebo jim oběma. Důležité je, že vznikly za doby trvání manželství. Kdyby jednomu z manželů vznikly před uzavřením manželství, tak po sňatku by to stále byly pouze jeho výlučné závazky a do předmětu společného jmění by nebyly řazeny. To platí i v případě, kdy se manželka nezajímala o úpadcovo hospodaření. Pokud byl dán manželu podnikateli, nynějšímu úpadci, souhlas s použitím majetku ve společném jmění k podnikání, nemusí se pak v praxi manžel podnikatel s druhým manželem radit o dalším nakládání s majetkem. V našem případě by tedy manželka úpadce měla mít stejné povinnosti ke splácení vzniklých závazků jako její manžel.

Zde manželka úpadce trvá na tom, že dala manželovi souhlas pouze s úvěrem na nákup nemovitostí do společného majetku. Popírá však souhlas ke vzniku dalších úvěrů, které její manžel na sebe kvůli podnikání bez jejího vědomí převzal. Tyto závazky by tak mohly být přiděleny do výlučného vlastnictví manžela. Ovšem muselo by se prokázat, že již v době, kdy byly smlouvy uzavírány, byly částky svým rozsahem vyšší než míra přiměřená majetkovým poměrům manželů. **Aby se posoudilo, zda závazek je či není přiměřený, vychází se pouze z majetku ve společném jmění manželů. Majetek ve výlučném vlastnictví manželů se zde nezapočítává.** Nejvyšší soud, v případě závazků, rozhodl o dalším přezkumu důkazů odvolacím soudem. Zda tvrzení žalované, že souhlasila pouze s úvěrem na nákup nemovitostí, je doložitelné. Dokazování takových skutečností je na manželce úpadce. Protože podle občanského zákoníku, majetek nabytý a závazky vzniklé za dobu trvání manželství tvoří společné jmění manželů, pokud není prokázán opak. Jedná se o tzv. právní domněnku společného jmění manželů.

Na tomto případě je také dobře vidět, že **manželé si mohou uzavírat smlouvy a brát na sebe závazky bez souhlasu, nebo dokonce vědomí, druhého manžela.** Přitom na takové jednání může zásadně doplatit i druhý manžel. Dalším problémem je vypořádání nemovitosti čp. 3230. V uvedeném případě a případech mu podobných, by se dle mého názoru mělo vypořádání společného jmění manželů posuzovat individuálně. Mělo by být prokázáno, v jak velkém rozsahu úpadce a jeho manžel s daným majetkem podnikali, v našem případě s nemovitostí. **Pokud by manžel úpadce provozoval svou podnikatelskou činnost v nemovitosti z větší části, bez vztahu k podnikání úpadce, bylo by snad možné vyložit si zákon tak, jak se dožaduje žalovaná. Aby do majetkové podstaty úpadce byla zahrnuta pouze ta část, se kterou úpadce podnikal.** Byl by tak ochráněn i druhý manžel a jeho živnost. Nicméně jsou zde ustanovení insolvenčního zákona vypovídající ve prospěch ochrany třetích osob. **Pokud jsou závazky úpadce vyšší než aktiva ve společném jmění manželů, zahrne se celý majetek do majetkové podstaty, tedy i nemovitost.**

Zásadním nedostatkem takových a podobných situací ze strany manželů je, že se nezajímají o rizika spojená s neplněním závazků vzniklých v manželství. Nemyslí na ochranu majetku své rodiny a druhého manžela. Zde měli manželé o změně předmětu společného jmění uvažovat o to více, když jsou podnikatelsky aktivní oba dva. Zákonem povolených způsobů úpravy předmětu společného jmění manželů je hned několik. **Zde by byla nejvhodnější smlouva o zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení**

společné domácnosti. Ve smlouvě by si mohli manželé konkrétně i obecně vytyčit, co by do společného majetku spadalo a co by bylo výlučným majetkem každého z nich. **Další možností bylo vytyčit si vznik společného jmění manželů až ke dni zániku manželství.** V tomto případě by se jednalo o vznik SJM k datu vyhlášení konkurzu na jednoho z manželů. Majetek do té doby získaný by byl výlučným majetkem každého z nich. **Aby se na tyto smlouvy mohli manželé odvolávat, musely by být známy i třetím osobám. Těmi jsou věřitelé, nebo osoby, kterých se to týká, chránění.** Případní věřitelé totiž nemají možnost zjistit si aktuální stav majetkového uspořádání manželů, pokud jim to sami nesdělí. Z výkonu praxe je patrné, že **není podstatné, zda je třetí osoba o zúžení informována při vzniku právního vztahu. Rozhodující je znalost obsahu smluv o zúžení rozsahu společného jmění manželů, jenž by mohla ovlivnit její právní poměry.** Proto i smlouvy mezi manželi, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, se stávají prohlášením konkurzu neplatnými. Z výroků soudů je zřejmé, že se přiklání především na stranu třetích osob. Na ochranu věřitelů, aby jim nebyla zkrácena jejich práva.

8 VYPOŘÁDÁNÍ POHLEDÁVKY

Druhý rozsudek, který mě v souvislosti se zpracovávaným tématem zaujal, se týká vypořádání společného jmění rozvádějících se manželů.

Žalobkyně a žalovaný mezi sebou uzavřeli manželství dne 16. 10. 1999. To skončilo rozvodem ke dni 3. listopadu 2003. Tím došlo i k zániku jejich společného jmění, na jehož vypořádání se nedohodli. O rozdělení jejich majetku rozhodoval soud prvního stupně. Ten vypořádal žalovaného i žalovanou z rozsahu majetku ve společném jmění. [9]

8.1 Vypořádání soudem prvního stupně

Soud prvního stupně vycházel při vypořádání majetku manželů z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění byly stejné. Vypořádal tedy účastníky rovnými díly. Ze zákona je pak každý manžel ještě oprávněn dožadovat se toho, co ze svého vynaložil na společný majetek jich obou a opačně, co bylo ze společného majetku vynaloženo na výlučný majetek manželů. [9]

Překvapivá může být skutečnost, že z žádného ustanovení přímo nevyplývá, že by při vypořádání muselo být přihlíženo také k tomu, co jeden z manželů vynaložil ze svého na oddělený majetek druhého z nich. I když v praxi se takové dokazování zpravidla vede. Podnikající manžel je při vypořádání majetku také povinen nahradit do společného majetku částku, jež se rovná rozdílu mezi aktivy a pasivy jeho podnikání ke dni zániku společného jmění manželů. Pokud nejsou uzavřeny smlouvy o modifikaci, týká se tento postup i závazků oběma manželům vzniklých. V případě, že by výsledná hodnota ceny podniku podnikatele byla záporná, je záporná hodnota zahrnuta do společného jmění manželů také. Aplikuje se stejný postup jako v případě kladného výsledku. Podle praxe se na společných dlužích účastníci podílejí ve stejném poměru jako na společném majetku.

Soud na základě dokazování přihlédl k tomu, že ze společného majetku bylo vynaloženo na oddělený majetek žalobkyně 14 400,- Kč a na výlučný majetek žalovaného 902 141,25,- Kč. Žalovanému na základě těchto zjištění uložil, aby zaplatil žalobkyni na vyrovnání podílu částku 443 870,62,- Kč. **Žalovaný však namítal, že na jeho výlučný majetek bylo ze společného majetku vynaloženo o 170 741,27,- Kč méně. Jedná se o částku, která mu byla proplacena během manželství, ale za práce provedené před jeho vznikem. Tato částka mu byla proplacena zdravotními pojišťovnami za práci soukromého lékaře.**

Žalovaný byl tedy přesvědčen, že tento finanční obnos by se do společného jmění manželů zahrnovat neměl. [9]

Soud prvního stupně pohledávku žalovaného do společného jmění zařadil. K tomuto závěru dospěl, jelikož částka ve výši 170 741,27,- Kč za tyto výkony, byla žalovanému zaplacená až po vzniku manželství. **Soud ji zařadil do společného majetku manželů, neboť dle občanského zákoníku, tvoří společné jmění manželů majetek nabytý jedním nebo oběma manžely společně za trvání manželství.** Výjimka se vztahuje pouze na majetek výlučný. Soud na základě tohoto výkladu stanovil, že jelikož se jednalo o příjmy, které byly „fyzicky“ zaplacené až za trvání manželství, spadají do jeho předmětu. [9]

Žalovaný byl s rozsudkem soudu prvního stupně nespokojen. Především s rozhodnutím týkajícím se již zmiňované částky 170 741,27,- Kč. Tu žalovaný považoval za součást svých výlučných prostředků. Proto podal odvolání ke krajskému soudu. [9]

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Dokazování doplnil a rozsudek soudu prvního stupně změnil jen v nepodstatných částkách. V otázce pohledávky po zdravotní pojišťovně se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně. Tedy, že do SJM náležely i platby zdravotních pojišťoven z podnikatelské činnosti žalovaného jako stomatologa z doby před uzavřením manželství, neboť rozhodující bylo, že byly proplaceny až za doby trvání manželství. [9]

8.2 Rozhodnutí Nejvyššího soudu

Žalovaný s rozhodnutím soudů spokojený nebyl a proti rozsudku odvolacího soudu podal dovolání k Nejvyššímu soudu. Byl přesvědčen, že soudy obou stupňů nesprávně zjistily skutkový stav, což vedlo k nesprávnému právnímu posouzení věci. Žalovaný opět považoval za nesprávný závěr, že jeho příjmy z podnikatelské činnosti z doby před uzavřením manželství, avšak zaplacené po vzniku manželství, byly započteny do majetku tvořícího společné jmění manželů. Ještě čtyři měsíce po uzavření manželství s žalobkyní mu zdravotní pojišťovny poukazovaly platby z jeho soukromé praxe, z doby před uzavřením manželství, v celkové výši 170 741,27,- Kč. Platby v této výši by tak měly být jeho výlučným majetkem. [9]

Protože byl tento jeho výrazný příjem zahrnut do společného majetku, bylo mu uloženo žalobkyni vyplatit na vypořádacím podílu sumu, jež není adekvátní a správná.

Nejvyšší soud rozhodl, že dovolání je přípustné pro otázku dosud dovolacím soudem neřešenou. A to, zda příjmy z podnikatelské činnosti manžela vykonané před uzavřením manželství, avšak proplacené až po uzavření manželství, tvoří společné jmění manželů. [9]

Nejvyšší soud uvedl, že pro správné určení, zda majetek náleží do společného jmění manželů, byla určující doba jeho nabytí. Ať už jedním nebo oběma manžely. Majetkem náležejícím do předmětu společného jmění manželů se rozumí věci movité i nemovité, dále pohledávky a jiná práva, ocenitelná penězi. Obvyklou složkou SJM jsou příjmy z pracovního poměru nebo podnikatelské činnosti. [9]

Dle dovolacího soudu patří mzdová pohledávka manžela z doby před uzavřením manželství výhradně do jeho odděleného výlučného majetku i po uzavření manželství. Dojde-li k vyplacení této mzdy, resp. splnění takové pohledávky z podnikatelské činnosti za trvání manželství, nabývá peněžní prostředky za svoji výlučnou pohledávku. [9]

Závěrem Nejvyšší soud uvádí, že z uvedeného vyplývá nesprávný výklad § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku. To má za následek nesprávné rozhodnutí věci. Dovolací soud proto oba rozsudky soudů zrušil. Věc byla navrácena k dalšímu řízení. [9]

8.3 Zhodnocení

Tento případ, kdy jednomu z manželů byla připsána finanční odměna, v uvedeném případě mzda, během manželství, za výkony provedené již před uzavřením manželství, řešil Nejvyšší soud prvně v době trvání institutu společného jmění manželů. Proto zřejmě i výklad soudů nižších stupňů nebyl zcela uspokojivý. Soud prvního stupně i krajský soud pokládaly dobu vzniku pohledávky za méně významnou. Podle občanského zákoníku totiž spadají vyplacené mzdy jednoho nebo obou z manželů do předmětu společného jmění manželů. Soudy tak tudíž bez dalšího většího zkoumání rozhodly, aniž by zde byla řešena doba vzniku pohledávky.

Podle mého názoru, zcela správně Nejvyšší soud jejich rozsudky zrušil.

Soudy se nezabývaly dostatečně skutečností, že pohledávky vůči zdravotním pojišťovnám vznikly žalovanému již před uzavřením manželství. Pouze platby proběhly až po vzniku manželství. Podle zákona se jedná o případ nabytí majetku jedním z manželů za majetek náležející do jeho výlučného vlastnictví. V našem případě o po-

hledávku nabytou jedním z manželů. Stejně tak se postupuje v případě závazků vzniklých před uzavřením manželství. Je zřejmé, že problém by nikdy nevznikl, pokud by pojišťovny za své výkony zaplatily ještě před uzavřením manželství. Tak by peněžní prostředky patřily do výlučného majetku žalovaného bez pochyb. Pro jistotu, si mohl žalovaný nechat, notářsky ověřenou smlouvou, upravit konkrétně tyto platby ještě před vznikem manželství. Samozřejmě, že pokud manželé nechtěli své majetkového vztahy více modifikovat, nepovažoval to žalovaný za důležité.

Výklad, kdy je mzda vyplacena za trvání manželství, ale za práci vykonanou před vznikem manželství, přidělena do výlučného jmění manžela, je konformní tomu, že **teprve uzavřením manželství vzniká manželství ve smyslu hospodářské jednotky.** Zde se počítá s tím, že i když peníze vydělá jen jeden z manželů, druhý z manželů se na tomto výdělku také zásadně podílí. Tím, že mu k tomu poskytne prostor, více se stará o rodinu apod. Proto také zaplacená mzda nebo příjem z podnikatelské činnosti tvoří společné jmění manželů.

V souvislosti s tímto případem jsem našla v literatuře i zmínku o **soudním rozhodnutí Nejvyššího soudu ve stejné záležitosti, ale ještě za trvání institutu bezpodílového manželství.** V té době soud rozhodl ve prospěch majetkového společenství manželů. Příjmy z výdělečné činnosti jednoho z manželů vykonané před uzavřením manželství zařadil do bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Rozhodující pro soud bylo, že byly vyplaceny za dobu trvání manželství.

9 DALŠÍ MOŽNÉ PROBLÉMY PŘI VYPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Na základě uvedených informací, si myslím, mohu říct, že ze zákona mají manželé dostatek možností k úpravě předmětu společného jmění, aby jim co nejlépe vyhovoval. Pokud přistoupí k uzavření notářsky ověřené smlouvy o úpravě rozsahu společného majetku a v budoucnu jim již nebude její obsah vyhovovat, nebo je chránit, mohou ji stejným způsobem i změnit. **Nespornou výhodou pro manžele je, že je možné upravit rozdělení jak budoucího majetku, tak i toho stávajícího.** Výčet věcí nebo práv může být ve smlouvě uveden obecně, nebo se může týkat konkrétních věcí a majetku. **Na uspořádání svého společného vlastnictví se mohou formou smlouvy dohodnout i budoucí manželé.** Zde smlouva vstoupí v platnost uzavřením manželství. **Pokud chce změnit ze závažných důvodů rozsah majetku pouze jeden z manželů, bez souhlasu druhého manžela, má možnost využít návrhu na soudní zúžení.** Soud posoudí oprávněnost žádosti a rozhodne. Možností úprav společného jmění manželů je tedy hned několik.

Na uvedených příkladech lze vidět, že **v případě neúspěšného podnikání mohou vyvstat velké problémy, jestliže si rozsah společného jmění manželů dostatečně neupravíme.** Lidé si často neuvědomují, jak mohou majetek svůj, ale i majetek rodiny, podnikáním ohrožit. Nevědí, že závazky, byť jen jednoho z nich, se řadí do společného majetku, a ručí za ně tedy oba dva manželé bez rozdílu. Dokazování opaku bývá velmi obtížné. Podnikající manžel se často začne zajímat o způsoby ochrání společného majetku před věřiteli, až když je pozdě na sepsání platné smlouvy o modifikaci rozsahu společného jmění manželů.

Dalším problémem vyskytujícím se v praxi je, že manželé sice uzavřou smlouvu o zúžení majetku, nedbají však plně pokynů zákona a neseznámí s takovou skutečností své obchodní partnery. Aby takto uzavřená smlouva byla platná, musí být věřitelé, nebo ti, kterých se to týká, seznámeni s obsahem smlouvy. Pokud tak manželé neučiní, smlouva je v případě problémů neochráněna.

Nejvyšší soud již dříve ve vztahu k společnému jmění manželů rozhodnul, že **vypořádání společných závazků manželů nesmí zasahovat do práv a povinností třetích osob, které nejsou účastníky řízení o vypořádání společného jmění manželů.** Všechna jejich práva by jim měla zůstat nedotčena. Podle soudní praxe se dohoda o vypořádání dotýká práva věřitele tehdy, jestliže vede ke zmenšení majetku dlužníka. A v případě, že v jejím důsled-

ku věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoli nebyť takové dohody, dlužník by se z majetku uspokojil. Zákonný zákaz míří především na případy, kdy na základě dohody manželů případně rozhodující část společného majetku pouze tomu z nich, kdo není dlužníkem. Takové nerovnoměrné rozdělení majetku nevádí v případě, kdy manželé nemají vztahy vůči třetím osobám.

Stále častěji se objevuje **řešení úpadku podnikatele v podobě reorganizace**. Tím se rozumí zpravidla **postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování chodu dlužníkovu podniku**. Takový provoz musí být zajištěn opatřeními k ozdravení hospodaření podniku. Soud musí schválit reorganizační plán a věřitelé dodržovat jeho plnění. Reorganizací lze řešit úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který je podnikatelem. Reorganizace se dotýká jeho podniku. **Pokud dojde k povolení reorganizace soudem, společné jmění manželů nezaniká**. Většinou je potřeba použít k reorganizaci majetek ve společném jmění manželů. K tomu musí poskytnout druhý manžel písemný souhlas. **Cílem reorganizace je zachovat podnikání úpadce a pomoci mu k opětovnému fungování podniku, aby mohl dostát svým závazkům**. [8]

Další okolnost, která se stále častěji objevuje při vypořádání majetku, je **vypořádání leasingových smluv**. Ať už v souvislosti s věcmi používanými k podnikání, tak i ohledně jiného majetku. Jestliže podnikající manžel uzavře za trvání manželství leasingovou smlouvu na předmět, který užívá k podnikání, vlastnictví k ní často nabude až po zániku manželství.

Z povahy leasingové smlouvy je tedy zřejmé, že ke dni zániku společného jmění manželů, věc ještě není ve vlastnictví manžela. Proto nemůže být věc jako taková vypořádána a přikázána některému z manželů. Vystává však otázka, nakolik je podnikající manžel, pokud předmět slouží jen jeho podnikání, povinen vrátit do společného majetku, co z něho bylo vynaloženo na splátky. Praxe zde uvádí, že hodnota takové věci by měla být započtena do aktiv jeho podnikání. Přičemž se neuvádí hodnota věci ve výši dosud splacených částek. Pokud věc slouží k podnikání, tak výnosy z jejího užívání jsou společné oběma manželům. Zároveň také dochází k opotřebení věci. Pro ocenění by tedy bylo na místě využít znalce z oboru ekonomiky. [8]

10 STATISTICKÉ INFORMACE

V této kapitole uvádím statistické informace související s problematikou zrušení, zúžení nebo vypořádání společného jmění manželů. Čísla v tabulkách zobrazují počet spisů vyřešených soudy v jednotlivých letech. V dalších tabulkách uvádím i počty vyřešených spisů členěných dle jednotlivých krajů. Zajímavé jsou také tabulka a grafy znázorňující délku řešení jednotlivých případů.

10.1 Přehled pravomocných rozhodnutí soudů podle druhu sporů v SJM

Tab. 1 Zrušení a vypořádání SJM v čase

	Zrušení SJM za trvání manželství	Vypořádání SJM po zániku manželství
1998	3326	2211
1999	1149	2096
2000	762	1901
2001	506	1845
2002	421	1692
2003	397	1759
2004	412	1991
2005	428	1934
2006	793	2082
2007	617	2020
2008	616	2055

[16]

V tabulce vidíme celkový počet zrušení společného jmění manželů soudem za trvání manželství od roku 1998. Od 1.8.1998 platí institut společného jmění manželů, není tak už možné na žádost manželů zrušit společné jmění manželů během trvání manželství. Do

té doby to manželům umožněno bylo. V dnešní době se k takovému zrušení společného jmění manželů přistupuje pouze za podmínek, kdy byl prohlášen konkurz nebo propadnutí majetku na jednoho z manželů.

Co se týká **vypořádání společného jmění manželů po zániku manželství**, můžeme pozorovat, že do roku 2000 se hodnoty pohybovaly v počtu nad 2000 spisů. Poté do roku 2002 čísla mírně klesala a od roku 2003 mají opět vzestupnou tendenci, zpět nad hodnoty 2000 spisů. Lze předpokládat, že takový vývoj souvisí s počtem rozvodů obecně. Myslím si, že jsou hodnoty v průběhu těchto 13 let více méně vyrovnané a v dalších letech nelze očekávat větší odklon od uvedených hodnot.

10.2 Přehled pravomocných rozhodnutí soudů podle druhu sporů v jednotlivých krajích

Tab. 2 Počet zrušení SJM v jednotlivých krajích

	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
2002	47	31	33	38	39	45	57	131	421
2003	61	43	27	33	39	39	36	119	397
2004	46	39	24	14	39	33	45	172	412
2005	58	45	18	23	32	44	50	158	428

[10, 11, 12, 13]

Z tabulky je zřejmé, že **hodnoty v jednotlivých letech jsou vyrovnané**. Ani mezi jednotlivými kraji nejsou výrazné rozdíly. **Pouze Severomoravský kraj se vyvyšuje svými hodnotami nad ostatní**. Jako jediný má hodnoty ve všech letech značně přes sto případů, co se týká zrušení společného jmění za trvání manželství. Domnívám se, že tento dlouhodobý zvýšený trend je dán celou řadou faktorů, např. sociálně slabším a různorodým národnostním složením obyvatelstva, vyšší nezaměstnaností v regionu aj.

Členění dle jednotlivých krajů je provedeno podle místní příslušnosti jednotlivých krajských soudů a nikoliv podle stávajícího správního rozdělení od 1.1.2000.

Údaje o zrušení společného jmění manželů podle jednotlivých krajů soudem jsem získala pouze do roku 2005.

Od roku 2006 jsou zaznamenávána data o počtu zúžení rozsahu společného jmění soudem, taktéž členěna dle krajů. Zde jsou opět zaznamenávány nejvyšší hodnoty v Severomoravském kraji. Soudy zde rozhodují v průměru 204 sporů za rok. Oproti tomu např. v Praze, je to 90 spisů. V Jihočeském a západočeském kraji je to pro představu pouhých 35 spisů v průměru za poslední 2 roky.

Tab. 3 Počet vypořádání SJM v jednotlivých krajích

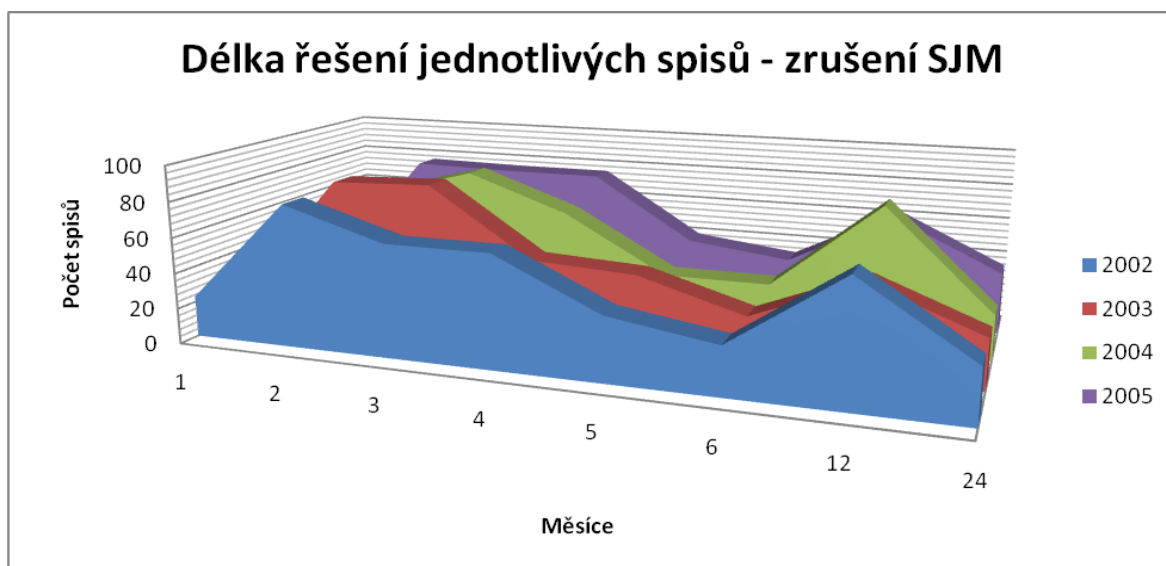
	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
2002	181	183	121	139	199	208	343	318	1692
2003	146	177	123	144	213	232	381	343	1759
2004	182	259	162	191	227	226	374	370	1991
2005	174	265	149	186	204	235	360	361	1934
2006	184	245	155	184	237	254	413	410	2082
2008	216	270	128	163	241	232	433	372	2055

[10, 11, 12, 13, 14, 15, 16]

Z tabulky vyplývá, že co do počtu vypořádání společného jmění manželů po zániku manželství je ve sledovaném období evidováno nejvíce případů z krajů Jihomoravského a Severomoravského. Jihočeský kraj má naopak dlouhodobě nejméně rozhodovaných případů ohledně vypořádání SJM. V dalších krajích jsou hodnoty vyrovnané.

10.3 Přehled o délce soudního řízení ode dne podání do dne právní moci podle druhu sporů

Graf 1 Délka řešení jednotlivých spisů v čase – zrušení SJM

[10, 11, 12, 13]

V otázce zrušení společného jmění manželů za trvání manželství můžeme v grafu sledovat, že **většinu sporů soudy vyřeší během prvních měsíců**. Jen málo případů z celkového množství se řeší déle než jeden rok. Zde se nejedná o vypořádání majetku ve společném jmění manželů, ale pouze o zrušení společného majetku manželů během manželství. Možnosti, za kterých je možno SJM během manželství zrušit jsou zákonem jasně vymezeny. Proto jsou tato rozhodnutí vydána v době poměrně krátké.

Tab. 4 Délka řešení jednotlivých spisů v čase – vypořádání SJM

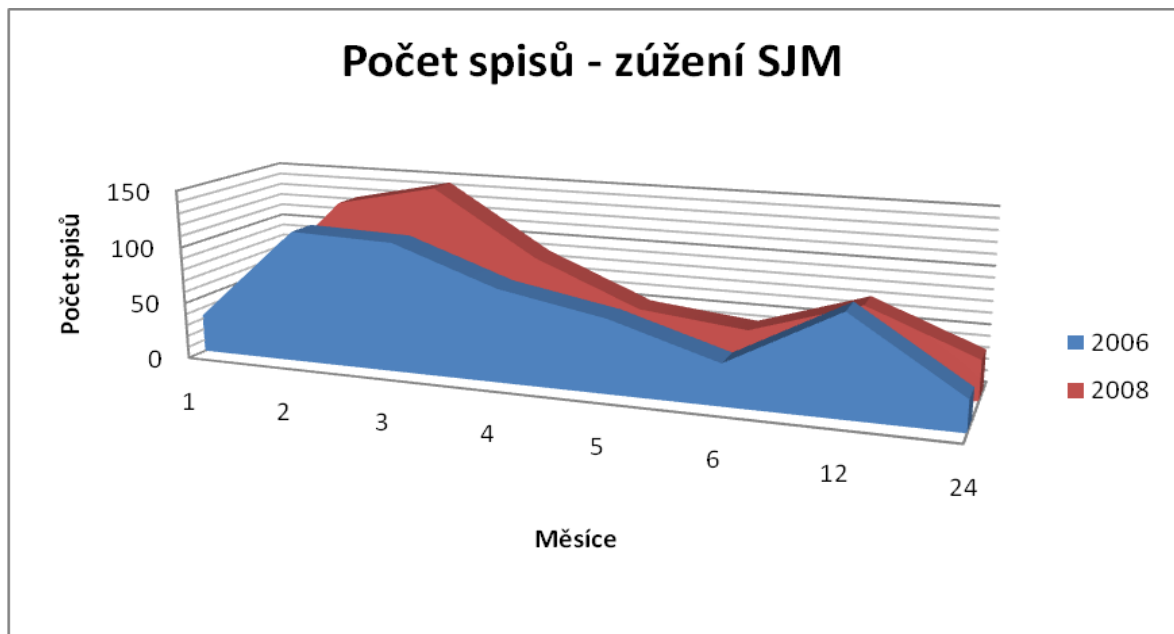
	1 M.	1-2 M.	2-3 M.	3-4 M.	4-5 M.	5-6 M.	6-12M	1-2 R.	> 2 R.
2002	0	27	41	52	52	57	271	382	810
2003	1	36	53	74	64	62	299	434	736
2004	7	44	60	63	70	86	396	472	793

2005	7	48	75	82	76	83	409	464	690
2006	5	44	62	98	82	69	407	532	783
2008	5	38	62	70	82	89	421	526	762

[10, 11, 12, 13, 14, 15, 16]

Tabulka ukazuje, kolik spisů za jak dlouhou dobu, se podaří vyřešit. Můžeme vidět, že v průběhu jednoho měsíce se vyřeší pouze minimum sporů o vypořádání společného jmění po zániku manželství. Spory jsou často značně táhlé, z důvodů dokazování a odvolávání se. I přes tuto skutečnost je u poměrně velké části spisů vydáno právní rozhodnutí již v prvním roce. **Většina sporů o vypořádání společného jmění manželů ovšem trvá déle než dva roky.**

Graf 2 Zúžení SJM v čase – počet spisů

[15, 16]

U zúžení společného jmění manželů soudem sledujeme, že množství projednávaných spisů je nepatrně vyšší než u zrušení SJM za doby trvání manželství. Žádost o soudní zúžení společného majetku manželů je častá v případech ohrožení společného jmění manželů chováním jednoho z manželů, to jsou situace, kdy je manžel závislý na hraní automatů, na hazardu, případě alkoholik aj. Právní nárok na rozhodnutí soudu o zúžení společného jmění

manželů vzniká v případě, kdy jeden z manželů získá oprávnění k podnikání. **Nejvíce rozhodnutí o zúžení SJM soudy vydají již během prvních 3 měsíců.** Jen málo případů je natolik komplikovaných, aby byly soudem řešeny po dobu delší než jeden rok. Opět si myslím, že je to dáno jasnými pravidly pro rozhodování.

11 NÁVRHY DE LEGE FERENDA

V rámci studia problematiky společného jmění manželů a podnikání jsem našla několik „slabších“ míst stávající právní úpravy. Proto bych chtěla uvést několik návrhů, které by podle mého názoru mohly být přínosem případné novelizace občanského zákoníku.

11.1 Zveřejňování modifikací a souhlasů s podnikáním

Podle současného občanského zákoníku má povinnost zveřejňovat úpravy předmětu společného jmění manželů pouze podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku. Tato povinnost se pro právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku vztahuje i na písemný souhlas druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání. V praxi se tento zákonný postup téměř nedodrжуje.

Pro osoby podnikající na základě živnostenského zákona se nic takového neukládá. Do budoucna by bylo, podle mého názoru, dobré, **zavést povinnost zveřejňování smluv o modifikacích předmětu SJM i o souhlasu druhého manžela s použitím majetku ve společném vlastnictví pro všechny podnikatelsky aktivní osoby**. Vytvořila by se sbírka listin, nebo obdobný seznam, i u osob zaregistrovaných na základě živnostenského zákona. Podnikající osoby by musely zveřejnit souhlas druhého manžela s použitím majetku k podnikání. Pokud by v registru takový souhlas chyběl, přiklonily by se třetí osoby k názoru, že žádný takový souhlas nebyl manželem dán. V případě, že by manželé upravili notářsky ověřenou smlouvou rozsah svého společného majetku, opět by byla povinnost takovou smlouvu do seznamu přidat a zveřejnit. Nebyla by tím omezena práva třetích osob ani manželů. Naopak si myslím, že by takový postup usnadnil mnohá majetková vypořádání mezi manžely. Věřitel by byl seznámen s obsahem smluv v takovém rejstříku uvedených a manželé by nemuseli zpětně obtížně dokazovat, že věřitele o dohodách informovali.

11.2 Přesněji upravit ochranu nepodnikajících manželů

Pro ochranu nepodnikajícího manžela je v občanském zákoníku stanoveno, že je třeba jeho souhlasu k prvnímu použití majetku v SJM k podnikání. K dalšímu používání majetku už souhlas nutný není. Myslím si, že by bylo dobré do budoucna zkonkretizovat, co je výrokem o prvním použití majetku přesně myšleno.

Dále mají manželé možnost upravit si předmět společného jmění manželů. Slouží to především k ochraně druhého nepodnikajícího manžela a ochraně podnikatelské rodiny. V případě, kdy alespoň jeden z manželů podniká, mají manželé možnost provést zúžení společného jmění manželů. Formou notářsky ověřené smlouvy mohou vyloučit z předmětu společného majetku závazky vzniklé z podnikání, případně i další majetek sloužící k podnikání. Ovšem ani takové zúžení společného majetku nemusí vždy druhého manžela ochránit. V případě exekuce nejsou ani tyto smlouvy pro manžela absolutní jistotou. Zákon by měl, manželům majícím zúžené SJM, dát možnost prokázat, že třetí osoby s takovou smlouvou byly seznámeny. V případě prokázání skutečností by se hrozící exekuce vztahovala pouze na majetek úpadce a jeho podíl ve společném jmění manželů. Samozřejmě by nebyla platná smlouva uzavřená manžely až v době, kdy by se jeden z nich ocitl ve finančních problémech.

11.3 Upřesnit pojem míra přiměřená majetkovým poměrům manželů

Toto sousloví je uvedeno v občanském zákoníku v souvislosti s vypořádáním závazků vzniklých ve společném jmění manželů. Je zde definováno, že vzal-li na sebe jeden z manželů závazky bez souhlasu druhého manžela a převyšují-li tyto závazky míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, mohou být takto vzniklé závazky z předmětu společného jmění manželů vyloučeny. Ovšem **není zde uvedeno nic víc o pojmu míra přiměřená majetkovým poměrům manželů**. Z judikatury Nejvyššího soudu je patrné, že **tato míra se v praxi posuzuje k výši aktiv manželů ve společném jmění manželů**. Na majetek ve výlučném vlastnictví manželů není brán zřetel. Tato přiměřenost se v praxi posuzuje zpětně k době, kdy manželé uzavřeli smlouvy a zavázali se je splácet.

Vyvstává otázka, zda by se tato míra přiměřenosti majetkovým poměrům manželů neměla posuzovat spíše se zřetelem k příjmům manželů, nebo dle „společenských vrstev“. Chybí zde vysvětlení, jak určit, zda je závazek stále přiměřený majetkovým poměrům manželům, nebo zda takovou míru již přesahuje.

ZÁVĚR

Bakalářská práce seznámila čtenáře s problematikou společného jmění manželů v souvislosti s podnikáním jednoho z manželů. Na základě odborné literatury jsem do teoretické části práce zařadila pojmy, které s řešenou problematikou úzce souvisí. Především jsem se věnovala platné právní úpravě, ale zmínila jsem i vývoj úpravy majetkového institutu mezi manžely od roku 1811. Velmi důležitým pojmem v souvislosti se zadaným tématem je předmět společného jmění manželů. Předmět vymezuje okruh majetku, povinností i práv a závazků, které spadají do společného jmění manželů. Určuje i majetek, který zde nepatří, to je výlučný majetek každého z manželů. Společné jmění manželů se oproti předcházející právní úpravě rozsahem předmětu společného majetku odlišuje. Zásadní změnou je zařazení závazků, vzniklých během manželství oběma nebo jen jednomu z manželů, do společného majetku. Považuji to za kladný posun oproti předchozí úpravě. Praxe si vyžádala, aby byly třetí osoby a především jejich práva lépe hájena. Je to podstatná změna vůči předcházející úpravě bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Na druhou stranu je zde znevýhodněna pozice nepodnikajícího manžela, který nemusí být dostatečně seznámen s podnikatelskými aktivitami svého manžela, za které pak může nést odpovědnost i svým majetkem. V takových případech bych tedy nepodnikajícímu manželovi doporučila, aby se o podnikání svého manžela více zajímal nebo požádal o zúžení předmětu společného jmění manželů. Ta druhá možnost je jistě vhodnější. Společný majetek lze zúžit až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti, nebo alespoň ze společného jmění manželů vyloučit majetek a věci sloužící k podnikání a práva a závazky s tímto podnikáním spojené. Další významnou změnou, která by měla přispívat k jistotě majetkových vztahů je, že žádný z manželů nemůže navrhnout u soudu zrušení a vypořádání společného majetku během trvání manželství.

V praktické části jsem se snažila splnit a rozebrat cíle zadané v úvodu své práce. Poukázala jsem na často vyskytované problémy při vypořádání společného jmění manželů. Uvedla jsem i způsoby, jak by se dalo takovým problémům předcházet. Pro manžele je nejvýhodnější uzavřít smlouvu o zúžení společného jmění manželů nebo smlouvu o vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství. Pro budoucí manžele je tu možnost sepsání smlouvy, před uzavřením manželství, o rozdělení jejich budoucího majetku. V případě sepsání těchto smluv se manželé vyhnou komplikovanému a nejistému vypořádání společného jmění manželů, především v případě, kdy rozhodnutí o vypořádání ovlivňuje i třetí osoby. Na

závěr jsem navrhla změny, které by se mohly stát součástí případné novelizace občanského zákoníku. Mnou navrhovaná opatření by měla zjednodušit řešení vypořádání společného jmění manželů. Zmínila jsem především pojmy, u kterých považuji stávající právní úpravu za nedostačující.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOGRAFICKÁ PUBLIKACE

- [1] BIČOVSKÝ, J. Bezpodílové spoluvlastnictví manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 1994.
- [2] Česká republika. Zákony 2009. Sborník úplných znění zákonů obchodního občanského a trestního práva a souvisejících předpisů platných k 1.1.2009. 2009, 848 s. ISSN 1802-8276. ŠTĚPÁNOVÁ, S. Společné jmění manželů a podnikání. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2006. 215 s. ISBN 80-251-1161-X.
- [3] DVOŘÁK, J. Majetkové společenství manželů. 1. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. 263 s. ISBN 80-86395-70-7. DVOŘÁK, J. Majetkové společenství manželů. 1. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. 263 s. ISBN 80-86395-70-7.
- [4] DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozš. vyd. Praha: ASPI, 2007. 252 s. ISBN 978-80-7357-262-4.
- [5] HRUŠÁKOVÁ, M. Manželství a paragrafy. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2000. 83 s. ISBN 80-7226-409-5.
- [6] RABAN, P. et. al. Obchodní zákoník. 5. dopl. vyd. Praha: EUROUNION, 2007. 776 s. ISBN 80-7317-060-4.
- [7] ŠTĚPÁNOVÁ, S. Společné jmění manželů a podnikání. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2006. 215 s. ISBN 80-251-1161-X.
- [8] ŠVESTKA, J. et. al. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1373 s. ISBN 978-80-7400-108-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [9] *Společné jmění manželů* [online]. [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/spolecne-jmeni-manzelu-55439.html>>.
- [10] *Statistický přehled soudních agend 2003* [online]. [cit. 2010-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/soubor.aspx?id=18397>>.

- [11] *Statistický přehled soudních agend 2004* [online]. [cit. 2010–04-07]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/soubor.aspx?id=18395>>.
- [12] *Statistický přehled soudních agend 2005* [online]. [cit. 2010–04-07]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/soubor.aspx?id=19493>>.
- [13] *Statistický přehled soudních agend 2006* [online]. [cit. 2010–04-07]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/soubor.aspx?id=38656>>.
- [14] *Statistický přehled soudních agend 2007* [online]. [cit. 2010–04-07]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/soubor.aspx?id=54073>>.
- [15] *Statistický přehled soudních agend 2008* [online]. [cit. 2010–04-07]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/soubor.aspx?id=69350>>.
- [16] *Statistický přehled soudních agend 2009* [online]. [cit. 2010–04-07]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/soubor.aspx?id=81721>>.
- [17] *Všeobecný zákoník občanský* [online]. [cit. 2010–02-05]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Všeobecný_zákoník_občanský>.
- [18] *Všeobecný zákoník občanský* [online]. [cit. 2010–02–05]. Dostupný z WWW: <<http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=3418>>.
- [19] *Vypořádání SJM a konkursní podstata* [online]. [cit. 2010–04–05]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/vyporadani-sjm-a-konkursni-podstata-47416.html>>.
- [20] *Vzor smlouvy o výhradě vzniku SJM ke dni zániku manželství* [online]. [cit. 2010–04–05]. Dostupný z www: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/pravo-v-podnikatelske-praxi/opu-podnikani-a-spolecne-jmeni-manzelu/1001817/54575/?page=4#vz2>>.
- [21] *Vzor smlouvy o zúžení SJM* [online]. [cit. 2010–04–05]. Dostupný z www: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/pravo-v-podnikatelske-praxi/opu-podnikani-a-spolecne-jmeni-manzelu/1001817/54575/?page=4#vzl>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ABGB Všeobecný zákoník občanský

SJM společné jmění manželů

odst. odstavec

atd. a tak dále

aj. a jiné

písm. písmeno

obč.z. občanský zákoník

NS Nejvyšší soud

čp. číslo popisné

StČ Středočeský kraj

JČ Jihočeský kraj

ZČ Západočeský kraj

SČ Severočeský kraj

VČ Východočeský kraj

JM Jihomoravský kraj

SM Severomoravský kraj

ČR Česká republika

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 <i>Zrušení a vypořádání SJM v čase</i>	48
Tab. 2 <i>Počet zrušení SJM v jednotlivých krajích</i>	49
Tab. 3 <i>Počet vypořádání SJM v jednotlivých krajích</i>	50
Tab. 4 <i>Délka řešení jednotlivých spisů v čase – vypořádání SJM</i>	51

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 <i>Délka řešení jednotlivých spisů v čase – zrušení SJM</i>	51
Graf 2 <i>Zúžení SJM v čase – počet spisů</i>	52

SEZNAM PŘÍLOH

P I SMLOUVA O VÝHRADĚ VZNIKU SJM KE DNI ZÁNIKU MANŽELSTVÍ

P II NÁVRH SMLOUVY O ZÚŽENÍ SJM

PŘÍLOHA P I: SMLOUVA O VÝHRADĚ VZNIKU SJM KE DNI ZÁNIKU MANŽELSTVÍ

SMLOUVA O VÝHRADĚ VZNIKU SJM KE DNI ZÁNIKU MANŽELSTVÍ

NZ _____ N _____

Notářský zápis

Smlouva o výhradě vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství

Dnešního dne _____ se do notářské kanceláře JUDr. _____, notáře v _____ se sídlem _____, dostavili níže uvedení manželé, aby přede mnou ve formě notářského zápisu učinili právní úkon obsahující tuto smlouvu o výhradě vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství podle § 143a odst. 2 občanského zákoníku:

Manželé

a

oba trvale bytem _____

I.

Manželé prohlašují, že uzavřeli dne _____ manželství. Toto manželství dosud trvá a manželé prohlašují, že ohledně jejich společného jmění není uzavřena žádná ze smluv podle § 143a občanského zákoníku.

II.

Manželé si vyhrazují vznik společného jmění manželů ke dni zániku jejich manželství, pokud nepůjde o jednotlivé věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, za které, zejména vzhledem k ekonomické situaci rodiny, považují věci do částky _____ Kč za každou jednotlivou věc nebo do částky _____ Kč v případě souboru věcí, které tvoří obvyklé zařizení domácnosti.

K dnešnímu dni obvyklé vybavení domácnosti tvoří:

a) kuchyně:

- _____
- _____
- _____
- _____

b) obývací pokoj:

- _____
- _____
- _____
- _____

c) ložnice:

- _____
- _____
- _____

d) koupelna:

- _____
- _____

III.

Manželé prohlašují, že do dnešního dne nenasbyli do společného jmění manželů žádnou nemovitost ani movitou věc jinou než obvyklé vybavení domácnosti. Manželé si jsou vědomi skutečnosti, že podle § 143a odst. 4 občanského zákoníku se mohou na tuto smlouvu odvolat vůči třetí osobě jen, jestliže je jí tato smlouva známa.

IV.

Tento notářský zápis se vyhotovuje ve čtyřech stejnopisech, po dvou stejnopisech pro každého z manželů.

V.

O tom byl tento notářský zápis na základě návrhu manželů mnou sepsán, přítomným manželům mnou přečten, jimi poté schválen a podepsán. Pak jsem tento notářský zápis podepsali já, notář, a opatřil otiskem svého kulatého úředního razítka. Totožnost přítomných manželů mně byla prokázána jejich platnými občanskými průkazy a oba manželé prohlašují, že jsou plně způsobilí k právním úkonům.

notář

manžel

manželka

PŘÍLOHA P II: NÁVRH SMLOUVY O ZÚŽENÍ SJM

SMLOUVA O ZÚŽENÍ SJM

NZ _____ N _____

Notářský zápis

Smlouva o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů

Dnešního dne _____ se do notářské kanceláře JUDr. _____, notáře v _____ se sídlem _____, dostavili níže uvedení manželé, aby přede mnou ve formě notářského zápisu učinili právní úkon obsahující tuto smlouvu o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů podle § 143a odst. 1 občanského zákoníku:

Manželé

a

oba trvale bytem _____

I.

Manželé prohlašují, že uzavřeli dne _____ manželství. Toto manželství dosud trvá a manželé prohlašují, že ohledně jejich společného jmění není uzavřena žádná ze smluv podle § 143a občanského zákoníku.

II.

Manželé se dohodli na zúžení zákonem stanoveného rozsahu jejich společného jmění takto:

Do výlučného vlastnictví každého z manželů připadnou:

- a) nemovitosti, které nabude některý z manželů po uzavření této smlouvy, i když by podle ustanovení § 143 občanského zákoníku náležely do společného jmění manželů,
- b) výnosy, užitky a přírůstky nemovitých věcí, které budou podle písm. a) výlučným vlastnictvím každého z manželů po uzavření této smlouvy,
- c) příjmy z podnikatelské činnosti, na které vznikne nárok některému z manželů po uzavření této smlouvy. Těmito příjmy se rozumí zejména příjmy z podnikatelské činnosti na základě živnostenského nebo jiného podnikatelského oprávnění, podíl na zisku společníka obchodní společnosti nebo družstva nebo podíl na zisku tichého společníka na základě smlouvy o tichém společenství;

d) movité věci nabyté jedním z manželů pro potřeby podnikatelské činnosti po uzavření této smlouvy.

III.

Tato smlouva se netýká věci a příjmů nabytých některým z manželů do společného jmění manželů do _____ . Manželé prohlašují, že k dnešnímu dni nemají ve společném jmění žádnou nemovitost a žádný z manželů není podnikatelem na základě živnostenského nebo jiného podnikatelského oprávnění, žádný z manželů není společníkem obchodní společnosti nebo družstva a žádný z manželů není tichým společníkem na základě smlouvy o tichém společenství. Manželé si jsou vědomi skutečnosti, že podle § 143a odst. 4 občanského zákoníku se mohou na tuto smlouvu odvolat vůči třetí osobě jen, jestliže je jí tato smlouva známa.

IV.

Tento notářský zápis se vyhotovuje ve čtyřech stejnopisech, po dvou stejnopisech pro každého z manželů.

V.

O tom byl tento notářský zápis na základě návrhu manželů mnou sepsán, přítomným manželům mnou přečten, jimi poté schválen a podepsán. Pak jsem tento notářský zápis podepsal i já, notář, a opatřil otiskem svého kulatého úředního razítka. Totožnost přítomných manželů mně byla prokázána jejich platnými občanskými průkazy a oba manželé prohlašují, že jsou plně způsobilí k právním úkonům.

notář

manžel

manželka